

IV.

Under våren 1917 hade förarbetena för tillskapandet av en bestående institution i stället för Åbo akademikommitté fortskridit så långt, att man inpå sommaren begynte skönja den blivande institutionens konturer. Det av akademikommittén och donatorerna tillsatta utskottet¹ skulle snart bliva i tillfälle att framlägga resultatet av sitt arbete.

Stiftelsen för
Åbo akademi.

Man finner, att akademikommittén, då den sammanträdde den 18 juni, redan hade förstorat sin krets, i det att även samtliga donatorer kallats till mötet, där dem bereddes rätt att delta i diskussion och beslut. Praktiskt taget kan akademikommittén redan nu anses hava uppgått i en högre enhet.

Stiftelse-
urkunden av
18 juni 1917.

Såsom första ärende föredrogs nu den av det nyssnämnda utskottet uppgjorda donations- och stiftelseurkunden av 18 juni 1917, varigenom Stiftelsen för Åbo akademi grundlades. Det i vårt lands kulturhistoria märkliga dokumentet hade givits denna form:

„Undertecknade avhända sig härmed och överlämna till en stiftelse, benämnd „Stiftelsen för Åbo akademi“, en summa stor tre millioner fyrahundrasjuttiotusen (3,470,000) finska mark att

¹ Jämf. sid. 83.

förvaltas och användas med iakttagande av nedannämnda villkor och bestämmelser:

I. STIFTELSENS ÄNDAMÅL:

1:o. Avkastningen av det donerade kapitalet skall användas för grundandet och upprätthållandet av en högskola i Åbo med svenskt undervisningsspråk under namn av Åbo Akademi.

II. STIFTELSENS FÖRVALTNING:

Delegationen och dess verksamhet.

2:o. Förvaltningen av stiftelsens kapital, vars uppbevarande och förräntande bör vara åt säker bank eller annat penninginstitut i Åbo anförtrott, dispositionen av räntorna å detsamma ävensom stiftelsens övriga angelägenheter omhänderhavas av en delegation, bestående av undertecknade donatorer och de nuvarande medlemmarna av Åbo Akademikommitté.

Då medlem av delegationen avgår, utse övriga medlemmar medels slutna sedlar hans efterträdare. Dock bör sådant val underlåtas intill dess, genom medlemmars avgång, antalet ledamöter av delegationen nedgått till femtio, vilket antal därefter icke må överskridas. Fyllnadsval kan likaledes underlåtas intill dess att medlemsantalet minskats till tjugu. Skulle en förening, i syfte att stöda akademiföretaget, framdeles komma till stånd, äger denna förening i delegationen invälja tvenne ledamöter, vilkas mandat omfattar två år. Medlemskap av delegationen anses i övrigt gälla livstid; dock äger delegationen på anhållan befria ledamot från hans uppdrag.

Delegationen utser inom sig ordförande och viceordförande för verksamhetsår samt är beslutför, så länge medlemstalet utgör 25 eller därutöver, då minst 15 medlemmar, samt, efter det medlemsantalet nedgått under 25, då minst 10 medlemmar äro till-

städes. Envar medlem av delegationen tillkommer en röst; rösträtt må ej genom ombud utövas. Såsom delegationens beslut gäller den mening de flesta medlemmar biträtt; vid lika röstetal avgör ordförandens röst. Därest vid val absolut röstövertikt icke för någon vunnits, bör nytt val verkställas, och anses den vald, som därvid erhållit de flesta rösterna. Falla rösterna därvid lika, avgör lottning.

Delegationen bör sammanträda minst en gång om året och äger att över sin förvaltning årligen avgiva redovisning.

Kallelse till delegationsmöte, som bör hållas i Åbo, sker genom brev och annons.

I övriga här ovan icke särskilt nämnda avseenden äger delegationen följa en av densamma utarbetad och för dess verksamhet gällande arbetsordning.

Styrelsen.

3:o. Den närmaste förvaltningen av stiftelsens och delegationens angelägenheter handhas av en styrelse, bestående av sju personer, valda av delegationen och inom densamma för tre år. Dock skall vid utgången av det första verksamhetsåret tvenne av de först valda styrelseledamöterna och vid utgången av det andra året likaledes tvenne efter lottning avgå samt nya val i de avgåendes ställe för följande tre år förrättas. Avgående ledamot kan återväljas.

I händelse styrelseledamot avgår innan tiden för hans befattning är ute, äger delegationen utse ny ledamot i hans ställe för återstoden av sagda tid.

Styrelsen väljer inom sig ordförande och viceordförande samt antager andra nödiga funktionärer. Styrelsen, vid vars sammanträden protokoll bör föras, är beslutför då minst fyra ledamöter äro tillstädes.

I sådant fall böra dock alla de närvarande om beslutet vara ense.

I övrigt äger styrelsen att i sin verksamhet följa av delegationen godkänd instruktion.

4:o. Sedan förverkligandet av akademiföretaget hunnit så långt, att en särskild akademistyreelse är påkallad, äger delegationen skrida till val av en sådan samt till ordnande av de förhållanden, som därigenom uppkomma.

Åbo, den 18 juni 1917.

Filip Armfelt.	G. Björk.	R. Carpelan.
E. Dahlström.	M. Dahlström.	C. J. Dahlström.
Eric Dahlström.	B. Grönblom.	E. Grönblom.
Ernst Grönblom.	Allan Hjelt.	Felix Heikel.
Viktor Heikel.	Fr. Helsingius.	H. Henriksson.
C. Holmström.	Alfr. Jacobsson.	B. Junnelius.
Anders Kramer.	Arth. Lindblom.	Albin Löfgren.
Josef Lönnblad.	E. Nylund.	E. Schybergson.
Louis Schnitt.	Lars Sonck.	Bertha Spoo.
Conrad Spoo.	R. C. Sundberg.	C. G. Sundell.
Gust. A. Tenlén.	G. M. Tenlén.	Uno von Troil.
Carolus Wrede.	Edv. Åström.	

Med anledning av att denna stiftelseurkund ännu ej förelåg i definitiv form och att åtgärd icke hunnit vidtagas för dess stadfästande, beslöto de närvarande efter en kort diskussion, att den i urkunden föreskrivna delegationen något senare skulle konstitueras. Under diskussionen berördes frågan, om akademikommittén skulle efter sitt uppgående i delegationen fortbestå även i sin tidigare form, under utövande av samma verksamhet, den hittills bedrivit. Något nämnvärt intresse knöts ej vid denna fråga. Den allmänna åsikten var, att akademikommittén som sådan spelat ut sin roll i och med tillkomsten av delegationen och Åbo akademi, av vilka institutioner den förra givetvis borde få

övertaga de ringa penningtillgångarna i „Åbo akademis grundfond“ och den senare föreläsnings- och publikationsverksamheten.

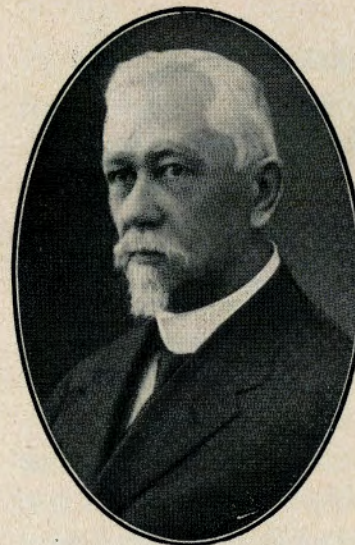
Beredningskommitténs betänkande behandlas; förslagen godkännas.

Vid mötet den 18 juni behandlades jämväl beredningskommitténs betänkande angående akademiens gestaltning.

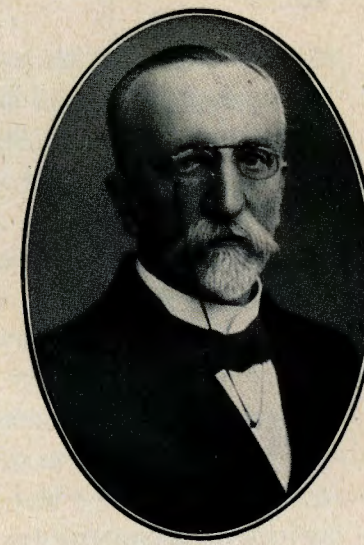
Man kan utgå från, att kommittéförslaget, byggt på en sammanjämkning, som gav alla meningsriktningar sitt berättigande, framkallat ett välgörande lugn. Att förslaget därför i princip hade utsikter att vinna allmän anslutning, tycktes på förhand klart. Ty beredningskommitténs strävan att genom utsträckandet av akademi-företagets grund giva företrädarna för alla huvudsakliga meningsriktningar tillfälle att delta i det stora kulturverkets uppförande likasom dess tilltro till företagets framtid vann fullständig anslutning inom de beslutande kretsarna. Man kände i allmänhet en livlig förvisning om, att de goda makter, som hastigt bragt akademitanken inför förverkligandet, ej skulle övergiva densamma.

Emellertid var det med avseende å förenämnda principiella ståndpunkt betänkandet främst rönt kritik. Någon enstaka talare gjorde gällande, att kommittén i sin strävan att skapa något, som ägde de vidsträcktaste utvecklingsmöjligheter, gått för långt. Enhetligheten och koncentrationen i akademiplanen hade lidit under allt detta. Förslaget tillfredsställde ingen fullt och helt. „Aliquid in omnibus, nihil in toto“, var summan av denna kritik.

Försvaret från kommitténs sida sköttes enligt betänkandets argumentering. Akademiplanen innebar likväl, trots att minimimåtten för de skilda avdelningarna ej kunnat överskridas, ett samhörigt och logiskt genomtänkt system, som visserligen i sin första form ej möjliggjorde någon fyllighet, men som synbarligen hade framtiden för sig. Att denna ståndpunkt även delades av mötets flertal, framgick med all önskvärd tydlighet.

FRIHERRE RABBE AXEL WREDE
Kansler för Åbo Akademi

PROFESSOR ARTHUR RINDELL
Prokansler för Åbo Akademi

DOKTOR WILHELM STADIUS
Delegationens Ordförande

I detalj gjordes anmärkningar mot en del föreslagna enskilda professurer. Så upptogs den segslitna frågan om lärostolen i historia skulle givas karakteren av allmän eller nordisk, om lärostolarna i svenska språket och svenska litteraturens historia voro behövlige, om ej lärostolen i geologi och mineralogi borde utbytas mot en professur i kemisk teknologi eller metallurgi.

Dessa anmärkningar ledde emellertid ej till något resultat, vadan betänkandets förslag rörande akademiens vetenskapliga innehåll kunde anses av mötet uppburet.

I jämförelse med frågan om det vetenskapliga programmet omfattades övriga frågor med en mindre grad av intresse. Kommitténs förslag om akademiens fixerande som en institution av universitetstyp med såväl forsknings- som undervisningsuppgifter upptogs ej ens till särskilt omnämnande vare sig i beslut eller protokoll. Mötet beslöt blott att „uttala sin anslutning till betänkandets allmänna grunddrag, — det vill säga upprättandet av de tre sektionerna och de studieriktningar de innebära, — lämnande åt den blivande delegationen att skrida till ytterligare beredning och precisering av förslaget till akademiens gestaltning“.

Inför offentligheten emottogs beredningskommitténs betänkande utan att avvikande meningar i högre grad gjorde sig gällande. En av orsakerna härtill står utan tvivel att söka i den omständigheten att sommarsäsongen redan inträtt med den i vårt land sedvanliga avmattningen i det publicistiska livet. En annan orsak var synbarligen, att betänkandet gav alla parter del i resultatet och därigenom avväpnade den farligaste kritiken.

Ett par kritiska uttalanden må här omnämnas. De träffade dock endast vissa detaljer. Utelämnandet av de biologiska vetenskaperna syntes en granskare¹ ej endast utestänga blivande medicinare från akademien utan även ur akademiens vetenskap-

Offentlig kritik.

¹ L(ars) R(ingbom): Ännu en gång i akademifrågan; Å. U. aug. 1917.

liga verksamhet utesluta den biologiska forskningen, vilken särskilt med hänsyn till dess betydelse för rashygien tillvunnit sig livlig uppmärksamhet ej minst under krigsåren. Den statsvetenskapliga sektionens plan föreföll även mindre väl genomtänkt; särskilt tycktes det, som om sociologien bort få rum däri. Såsom positiva förslag framhöllos önskningsmålen, att lärostolen i geologi och mineralogi skulle utbytas mot en professur i allmän biologi, vilken i förening med lektorat i zoologi och botanik skulle giva sektionen en helt ny och koncentrerad läggning. Tillika föreslogs, att den statsvetenskapliga sektionen skulle givas sammansättningen sociologi, nationalekonomi och geografi, med etnologi och antropologi i andra planet; detta skulle leda till ett samhällsvetenskapligt program i sociologisk mening, skilt från den halvt juridiska riktning, beredningskommittén föreslagit. De av kommittén föreslagna ämnena statskunskap, finanslära och förvaltningsrätt skulle jämte andra ekonomiska ämnen komma i fråga vid en framtida utvidgning; etnologi och antropologi tänktes däremot utgöra anknytningspunkter med biologien. Om en teknisk fakultet ville författaren göra gällande, att planen på densamma i viss mån borde hållas fristående från akademiplanen.

Ett annat omnämmande gjordes utgående från synpunkter, som mer överensstämde med de av kommittén anlagda.¹ Kommitténs medlingsförslag ansågs, särskilt i betraktande av uppgiftens svårigheter, rätt lyckat, dock tycktes det, som om professuren i geologi och mineralogi bort få giva rum för en lärostol uti det enligt mångens tanke betydligt mer centrala och behöfliga ämnet geografi. Geografien, som ständigt i vårt land haft en sorgligt undanskymd ställning, borde onekligen fått ett rum på akademiens program, antingen såsom självständig professur eller i kombinationen geografi och etnografi, „helst som de ortliga för-

¹ R. Numelin: Sv. Tidsn. 22 juli.

hållandena i Åboland kunde vara en god anledning till de geografiska intressenas höjande“.

Den starka kraftanspanning och den fasta tilltro till akademiens framtid, som den stora akademidonationen och de förberedande arbetena för akademiens upprättande väckt till liv, fingo ett lysande uttryck vid det möte, lördagen den 27 oktober, där grunden lades till tingens nya ordning.

Sammanträdet inleddes med ett separat möte av Åbo akademikommitté, som, accepterande det i stiftelseurkunden angivna tillvägagångssättet och efter att ha antagit program för årets föreläsningar och publikationer, beslöt att upplösa sig och uppgå i den nya delegationen enligt följande formel:

„Åbo akademikommittés medlemmar inträda som medlemmar i Stiftelsens för Åbo akademi delegation.

Kommitténs fonder och egendom övertagas af stiftelsen, och den av kommittén bedrivna verksamheten fortsättes under överinseende av delegationen, till dess därom annorlunda beslutits.

För kommittén gällande kontrakt med förläggaren Holger Schildt övertages av delegationen.

Åbo akademikommitté som sådan upphör med sin verksamhet“.

Detta var slutet på kommitténs i det allra närmaste tioåriga verksamhet och tillika början till en ny tid.

Det blev härefter delegationens tur att sammanträda. Först meddelades, att senaten stadfäst stiftelseurkunden av den 18 juni, den nya institutionens grundlag, enligt vilken därefter delegationen konstituerades, utgörande efter sammanräkning av akademikommitténs medlemmar och donatorerna de 56 personer, vilkas namn här nedan anföras. Beteckningen *a* anger den förra kategorien, under det *d* betecknar den senare. Särskilt upptages, vid vilken tidpunkt vederbörande delegationsmedlem inträtt i de för akademitanken aktivt verksamma personernas krets.

Delegationen konstituerar sig den 27 okt. 1917.

- a Ahlman, Konrad, kyrkoherde, St Karins 12.1.1908.
 a Andersson, Otto, fil. mag., Helsingfors 2.4.1915.
 d Armfelt, Filip, greve, Åbo 27.10.1917.
 a Arrhenius, Gösta, hovrättsassessor, Åbo 3.6.1916.
 d Björk, Gustaf, direktör, Åbo 27.10.1917.
 a v. Bonsdorff, Carl, professor, Helsingfors 3.6.1916.
 d Carpelan, Rolf, friherre, Åbo 27.10.1917.
 a Carpelan, Tor, friherre, universitetssekreterare, Helsingfors 2.4.1915.
 a Colliander, Rafael, redaktör, Åbo 3.6.1916.
 d Dahlström, Carl Johan, godsägare, Åbo 27.10.1917.
 d Dahlström, Eric, godsägare, Pikis 27.10.1917.
 a d Dahlström, Ernst, kommerseråd, Åbo 12.1.1908.
 a d Dahlström, Magnus, kommerseråd, Åbo 3.6.1916.
 a Dahlström, Svante, fil. mag., Helsingfors 2.4.1915.
 d Grönblom, Berndt, ingenjör, Åbo 27.10.1917.
 d Grönblom, Edgar, direktör, Åbo 27.10.1917.
 d Grönblom, Ernst, direktör, Åbo 27.10.1917.
 a Gustafsson, Fridolf Wladimir, professor, Helsingfors 12.1.1908.
 d Heikel, Felix, bankdirektör, Helsingfors 27.10.1917.
 d Heikel, Viktor, professor, Helsingfors 27.10.1917.
 d Helsingius, Fredrik, direktör, Ekenäs 27.10.1917.
 d Henriksson, Herman, vicehäradshövding, Åbo 27.10.1917.
 d Hjelt, Allan, affärsman, Helsingfors 27.10.1917.
 a Holmberg, Einar, bibliotekarie, Åbo 13.4.1914.
 d Holmström, Caesar, direktör, Åbo 27.10.1917.
 a d Jacobsson, Alfred, konsul, Åbo 3.6.1916.
 d Junnelius, Bertha, kommunalrådinn, Åbo 27.10.1917.
 a Johansson, Severin, universitetsadjunkt, Helsingfors 2.4.1915.
 a v. Konow, Walter, museiintendent, Åbo 3.6.1916.
 d Kramer, Anders, ingenjör Karhula 27.10.1917.
 d Lindblom, Arthur, affärsman, Åbo 27.10.1917.

- d Löfgren, Albin, konsul, Åbo 27.10.1917.
 a d Lönnblad, Josef, bankdirektör, Åbo 1910.
 d Nylund, Evert, fabrikör, Åbo 27.10.1917.
 a Pipping, Hugo, professor, Helsingfors 12.1.1908.
 a v. Rettig, Henning, fabrikör, Åbo 3.6.1916.
 a Rindell, Arthur, professor, Helsingfors 3.6.1916.
 a Rosenqvist, Oscar, direktör, Helsingfors 3.6.1916.
 d Schnitt, Louis, direktör, Littois 27.10.1917.
 a d Schybergson, Emil, bankdirektör, Helsingfors 25.4.1917.
 a Schybergson, M. G., professor, Helsingfors 2.4.1915.
 d Sonck, Lars, arkitekt, Helsingfors 27.10.1917.
 d Spooß, Bertha, fröken, Åbo 27.10.1917.
 d Spooß, Conrad, konsul, Åbo 27.10.1917.
 a Stadius, Wilhelm, läkare, Åbo 12.1.1908.
 a Strähle, Lennart, professor, Åbo 13.4.1914.
 d Sundberg, Rudolf C., direktör, Åbo 27.10.1917.
 d Sundell, C. G., kommunalråd, Björneborg 27.10.1917.
 d Tenlén, Gustaf Adolf, direktör, Åbo 27.10.1917.
 d Tenlén, Gustaf Mauritz, hovrättsråd, Åbo 27.10.1917.
 a Tollet, Gustaf Adolf, läkare, Åbo 3.6.1916.
 d v. Troil, Uno, friherre, Åbo 27.10.1917.
 a v. Wendt, Ernst, redaktör, Åbo 12.1.1908.
 a Westermarck, Edvard, professor, Helsingfors 13.4.1914.
 d Wrede, Carolus, friherre, Åbo 27.10.1917.
 d Åström, Edvard, direktör, Åbo 27.10.1917.

Till delegationens ordförande utsågs doktor Wilhelm Stadius, till viceordförande bankdirektör Josef Lönnblad och till sekreterare redaktör Ernst von Wendt. Alla dessa hade tidigare innehaft motsvarande funktioner inom akademikommittén. Till medlemmar i styrelsen utsågos därefter kommerseråden Ernst och Magnus Dahlström, konsul Alfred Jacobs-

son, konsul Conrad Spoo, bankdirektör Josef Lönnblad, direktör Ernst Grönblom och bankdirektör Emil Schybergson. Inom styrelsen valdes till ordförande kommerserådet Ernst Dahlström, till viceordförande bankdirektör J. Lönnblad och till skattmästare kommerserådet Magnus Dahlström; till sekreterare kallade styrelsen magister Svante Dahlström.

Aktiemajoriteten i Åbo teaterhus a. b. doneras till stiftelsen.

En utomordentlig lyftning gavs sammanträdet den 27 oktober genom att tvenne donationer av osedvanlig betydelse därvid anmäldes.

Genom den första överlämnades åt stiftelsen aktiemajoriteten i Åbo teaterhusaktiebolag enligt ett så lydande

„DONATIONSBREV.

Undertecknade överlämna och donera härmed åt „Stiftelsen för Åbo akademi“ oss tillhöriga tvåhundrasextioen (261) aktier i Åbo teaterhusaktiebolag jämte kuponger från och med år 1918¹ och hava vi vid denna donation velat fästa följande bestämmelser och förbehåll:

1) Vården om donationen anförtros åt den delegation, som kommer att handhava förvaltningen av stiftelsens övriga tillgångar. Delegationen äger jämväl bestämma om användandet av den å förenämnda aktier utfallande avkastningen till fromma för den blivande högskolan.

2) Alldenstund härvarande teaterhus i tiden inrättats för tillgodoseende av ett allmänt bildningsändamål å orten, och på det att teaterhuset måtte även för framtiden bibehållas såsom sådant, där även den svenska sceniska konsten tillförsäkras ett stadigvarande hem, må frivillig överlåtelse av de sålunda donerade ak-

¹ Enligt gällande notering representerande ett värde av drygt 300,000 mk.

tierna icke ske i annat fall än att tillfälle till synnerligen förmånlig realisering av dem erbjuder sig, och bör i händelse sådan realisering äger rum, Akademistiftelsen och dess delegation icke allenast vidtaga åtgärd om inrättande av ett annat teaterhus, så snart det genom realisationen erhållna kapitalet därtill förslår, utan även draga försorg därom, att den svenska scenkonsten icke under tiden varder husvill på denna ort.

Åbo, den 27 oktober 1917.

R. Carpelan. E. Dahlström. M. Dahlström.
Arthur Lindblom. Gust. A. Tenlén. G. Mauritz Tenlén.“

Om förenämnda donation särskilt genom sin kulturella syftning väckte det livligaste intresse och erkännande, så hade den andra donationen så utomordentliga mått och bar den vittne om en så stor och djup offerlust, att donatoreernas stad, van vid ädla gärningar i denna stil, ej förr skådat något liknande. Donationen bekantgjordes genom ett meddelande av viceordföranden:

„att Stiftelsen för Åbo akademi av personer, vilka ansett önskvärt att det vid akademikommitténs möte den 18 sistlidne juni omfattade programmet enligt betänkandet av den 1 i samma månad i en snar framtid förverkligas, fått emottaga en donation i värdepapper, uppgående enligt nuvarande börsnoteringar till minst fyra millioner mark, med villkor att en åttondedel därav avsättes till en fond för pensioner. åt avskedtagande lärare och tjänstemän att utgå i huvudsak enligt samma grunder, som gälla för lärare och tjänstemän vid universitetet, varförutom bankdirektör Lönnblad upplyste om att förenämnda värdepapper medförde avkastning från och med år 1918.“

Den enligt protokollets uppgift „med entusiastiskt bifall“ emottagna donationen var anonym. Man lägger ock märke till, att den donerade summans storlek avpassats så, att stiftelsens sam-

En donation av 4 millioner mark.

manlagda tillgångar skulle kunna tänkas med sina räntemedel betäcka de av beredningskommittén kalkylerade utgifterna, varigenom akademiens omedelbara förverkligande ansågs tryggt.

Akademiens
lokalfråga
vinner sin
lösning.

Även i ett annat avseende blev akademiens bästa vid detta möte tillgodosett. Längre hade frågan om lokaler för akademien varit föremål för behandling inom akademikretsarna, och tidigare på hösten hade yppat sig en utmärkt möjlighet att lösa frågan, ity att tvenne gårdar, synnerligen lämpliga för akademiens närmaste behov, befunnits möjliga att inköpa, eller de brukspatronen Louis Schnitt tillhöriga gårdarna och tomterna Domkyrko- torget 7 och 9. I väntan på delegationens avgörande hade gårdarna inköpts av ett konsortium för 800,000 mark i avsikt att erbjuda dem delegationen till inlösen för samma pris, ett anbud som vid mötet med tacksamhet antogs.

Statutkom-
mittén till-
sättes.

Säker om akademiens snara förverkligande, skred delegationen vid samma minnesrika möte till åtgärder för verksamhetens anknäytande till den punkt, där beredningskommittén stannat. Efter det delegationen mottagit den nya donationen av fyra millioner mark på de uppgivna villkoren, ansåg man det vara beslutet, att akademiens grundplan skulle bli den av kommittén föreslagna. Det gällde då vidare att utarbete akademiens statuter och framställa de nya förslag, situationen krävde. Det låg härvid närmast till hands att tillsätta en ny kommitté, vilket även skedde såsom protokollet uppgiver: „På förslag av styrelsen beslöt delegationen tillsätta en av fem personer sammansatt statut-kommitté, vilken fick i uppdrag icke blott att utarbete ett detaljerat förslag till den blivande akademiens gestaltning på basen av det tidigare utarbetade betänkandet, utan jämväl att inkomma med förslag angående lärostolarnas besättning och tidpunkten

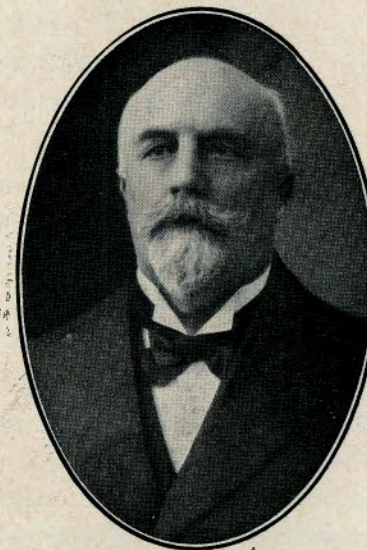
KOMMERSERÅDET ERNST DAHLSTRÖM
Styrelsens Ordförande

KOMMERSERÅDET MAGNUS DAHLSTRÖM
Styrelsens Skattmästare

DIREKTÖR ERNST GRÖNBLOM
Ledamot av Styrelsen

KONSUL ALFRED JACOBSSON
Ledamot av Styrelsen

för akademiens öppnande, samt dessutom förslag till arbetsordning för delegationen och instruktion för styrelsen.“

Till medlemmar i kommittén utsågos professor A. Rindell, universitetssekreteraren friherre Tor Carpelan, professor Carl von Bonsdorff, adjunkten Severin Johansson och professor O. Hj. Granfelt.

Med största energi grep sig statutkommittén an med sin makt-påliggande uppgift, vilken även inom den utfästa tiden löstes. Vid uppgörandet av författningsförslagen anlidade kommittén författningar vid universitetet och högskolorna i Sverige samt universitetet i Helsingfors. Särskild nytta rönste kommitténs arbete därav, att tre av kommittémedlemmarna samtidigt deltog i arbetet på universitetsstatuternas revision.

Statutkom-
mitténs ar-
bete; betän-
kandet av den
15 dec. 1917.

Kommitténs arbetsresultat sammanfattades i ett digert betänkande, daterat den 15 december 1917, vilket jämte förklarande text omfattade nio bilagor:

- I. Stiftelseurkund av 18 juni 1917. (S U)
- II. Förslag till arbetsordning för delegationen. (A O)
- III. Förslag till instruktion för styrelsen. (S I)
- IV. Förslag till grundstadgar för Åbo akademi. (G S)
- V. Förslag till instruktioner för lärare och tjänstemän.
- VI. Förslag till utgiftsstat för Åbo akademi.
- VII. Kalkyl över anläggningskostnader.
- VIII. Förslag till övergångsstadganden. (Ö S)
- IX. Utkast till ordningsstadga för Åbo akademi. (O S)

Förslaget till A O för delegationen upptog såsom viktigaste punkt föreskriften, att tvenne delegationsmöten årligen skulle ordinariter sammankallas, ett i maj, vid vilket bl. a. akademiens stat och stiftelsens budget skulle fastställas, samt ett i oktober, vid vilket styrelsens och rektors årsberättelser skulle föredragas, revisionsberättelsen emottagas och val förrättas. Till delegatio-

nens uppgifter hörde vidare enligt G S att antaga grundstadgar för akademien och bevilja medel för dess verksamhet. Delegationen förbehölls även att efter förslag av konsistorium bestämma, vilka ämbeten och tjänster som skola finnas vid akademien.

Hos stiftelsens styrelse skulle enligt förslaget till S I den ekonomiska administrationens trådar sammanlöpa. Styrelsen skulle förvalta och placera stiftelsens medel samt tala och svara för stiftelsen.

Såsom högsta rent akademiska myndighet tänkte sig statutkommittén en nämnd av tre personer, kallad kanslersnämnden (sedermera akademistyrelsen), åt vilken överinseendet över akademins verksamhet skulle överlämnas, och vilken skulle äga att pröva och stadfästa ordningsstadga samt nödiga reglementen och instruktioner. Tillika ägde kanslersnämnden att bland personer, föreslagna av konsistorium, utnämna innehavare av professorsämbete samt efter hemställan övriga lärare och tjänstemän, ävensom anställa docenter på framställning av konsistorium. Utöver detta tillkommo en del smärre uppgifter.

Konsistorium tilldelades av förslaget till G S en ganska vidsträckt autonomi. Konsistoriet ägde rätt till initiativ i fråga om akademiska reformer. Övervakandet av undervisningens tillhöriga gång tillkom givetvis konsistorium allena.

För frågor, som rörde den vetenskapliga forskningen, undervisningen och de studerandes prov, skulle konsistoriets medlemmar sammanträda på avdelningar eller fakulteter,¹ om vilkas verksamhet O S gav närmare föreskrifter. Att denna fakultetsindelning emellertid var vitt skild från den hävdvunna, ville statutkommittén nogsam framhålla.

¹ Genom denna bestämning hade statutkommittén frångått beredningskommitténs onödigt invecklade anordning med en filosofisk fakultet, bestående av tre sektioner. Såsom av det följande framgår, fick den andra fakulteten nu namnet den matematisk-naturvetenskapliga.

En särskild institution av administrativ betydelse var rektorsnämnden, som givits till uppgift att behandla en del löpande ärenden och mindre ekonomiska frågor ävensom att övervaka ordningen bland de studerande.

Stadgandena rörande akademien fördelades av statutkommittén så, att de, vilka ägde en allmännare innebörd, hänfördes till G S, under det att föreskrifterna av mera speciell natur sammanställdes i ett utkast till O S, vilket emellertid icke gjorde anspråk på fullständighet och vars definitiva utarbetning överlämnades till konsistoriet. Bestämningarna om ämbetens och tjänsters besättning, pensionering m. m. ordnades genom G S, under det föreskrifter om undervisning, lärda grader, examina och studerande merendels fingo plats i O S.

I fråga om akademiens vetenskapliga program följde statutkommittén med några mindre avvikelser betänkandet av 1 juni i spåren. En del kompletterande tillägg och smärre ändringar gjordes i fråga om professurernas gestaltning och begränsningen av deras läroområden, varvid särskilt beaktades de anmärkningar, som framställdes under diskussionen den 16 juni. På grund av den kritik, som riktats mot den statsvetenskapliga fakulteten, antydde statutkommittén möjligheten av en omläggning av de tvenne första professurernas läroområden. Även föreslogs fakultetens utvidgning med en andra juridisk professur, varigenom fakultetens plan skulle erhålla följande utseende:

Nationalekonomi, finanslära och statistik,

Allmän statskunskap och politik,

Förvaltningsrätt,

Handels-, industri- och socialrätt.

Det undervisningsprogram, kommittén framlade för fakulteten i denna gestaltning, belyses utförligt i betänkandet. Ifrågavarande undervisningsprogram är desto märkligare, som dess förverkligande ej endast skulle leda till ett i och för sig helt nytt

grepp på ungdomens utbildning till det offentliga livets tjänst utan även till ett drag i akademiens gestaltning av omisskänlig individuell karakter. Givetvis förestode vid fyllandet av nedan skizzerade studielinjer ett ständigt samarbete de olika fakulteterna emellan.

„Då studierna inom denna fakultet öppna möjligheter till förberedelse för olika samhällsvärv, vilka hittills icke blivit speciellt beaktade inom den högsta undervisningen i vårt land, torde det vara skäl att här ingå på en kortfattad redogörelse för de studieriktningar, kommittén ansett böra komma i betraktande. Dessa torde kunna föras under tvenne huvudrubriker, vilka skulle motsvaras av var sin examen.

För tjänster inom kommunalväsendet tänkes en kommunal examen, vilken skulle avläggas i följande ämnen:

- Nordisk historia,
- Nationalekonomi och statistik,
- Kommunal förvaltnings- och näringsrätt,
- Privat- och specialrätt, såvitt ämnet betingas av kommunal verksamhet,
- Bokföring och kommunalt räkenskapsväsende.

Såsom ett slutmål för den andra studieriktningen har kommittén ansett böra anordnas en ekonomieexamen, vilken skulle avläggas i följande ämnen:

- Nordisk historia,
- Nationalekonomi med allmän finans-, bank- och försäkringslära,
- Handelsrätt jämte försäkringsrätt,
- Industri- och socialrätt,
- Bokföring.

De till sistnämnda examen ledande studierna torde vara lämpade för funktionärer inom ett större antal grenar av ekonomisk verksamhet, alltså vid handelskamrar, banker, försäkringsbolag, mäklare- och agenturaffärer m. fl.

För de rent statistiska befattningar, som redan förefinnas vid olika verk och vilka säkerligen i framtiden komma att inrättas inom allt flera myndigheter, kunde det vara nyttigt att göra statistiken till examens centrala ämne, och i detta fall borde ett kunskapsprov i matematik tillkomma för att giva studiet en solid grund. Denna anordning kan vidtagas inom ramen av båda de ovan anförda examina, varvid examen måhända kunde benämnas kommunalstatistisk eller ekonomisk-statistisk examen. —

Statutkommittén framställde givetvis förslag även till ordnande av den lägre undervisningen, administrationen och andra detaljer av akademiplanen, såsom instruktioner för lärare och tjänstemän.

Akademiens utgiftsstat bearbetades av statutkommittén mer ingående och detaljerat, än förut kunnat ske. Såsom främsta nyhet anföres nödvändigheten av professorslönernas höjning. Kommittén föreslog genomgående en årslön av 15,000 mk, varvid kommittén förklarade sig hava tagit hänsyn till önskvärdheten av att kunna förvärva uteslutande framstående krafter, samt till den alltmer utpräglade dyrtiden.

En justering över hela linjen av utgifterna för den lägre undervisningen, biblioteket, expenser och vetenskapliga arbetens tryckning hade likaså företagits. Kommittén trodde sig böra stanna vid följande här summariskt återgivna poster, som närmast torde jämföras med den å sid. 146 anförda:

ANLÄGGNINGSKOSTNADER.

Humanistiska fakulteten	Fmk 40,000: —
Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten	„ 110,000: —
Statsvetenskapliga fakulteten	„ 20,000: —
Möbler och inventarier	„ 50,000: —
Lokalers iordningställande och reparation	„ 100,000: —
	<hr/>
	Summa Fmk 320,000: —

UTGIFTSSTAT FÖR ÅBO AKADEMI.

I. Humanistiska fakulteten	Fmk	78,000:—
II. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten.	"	73,000:—
III. Statsvetenskapliga fakulteten	"	74,000:—
IV. Administration m. m.	"	72,000:—
V. Stiftelsens utgifter	"	14,000:—
	Summa Fmk	311,000:— ¹

Statutkommitténs sista uppdrag var enligt instruktionen att uppgöra förslag till lärostolarnas besättning och tidpunkten för akademiens öppnande. Av åtskilliga orsaker ville kommittén dock icke åtaga sig den svåra uppgiften att nominera kandidater till professurerna. Främsta skälet härtill var, att kommitténs arbete därigenom överhövan fördröjts, ity att någon vederhäftig nominering icke kunde komma i fråga utan att sakkunniges mening först inhämtats.

Ett obetingat förslag i fråga om tidpunkten för akademiens öppnande ansåg sig kommittén sakna möjlighet att framställa. Dess ekonomiska kalkyler hade visat ett resultat, som jämställt med det faktum, att dyrtiden allt kraftigare gjorde sig gällande, måste frammana betänksamhet. Dock ville kommittén i det längsta fasthålla vid förhoppningen, att akademien skulle kunna begynna sin verksamhet med höstterminens ingång 1918, vilket enligt kommitténs tanke skulle erfordra professorernas besättning den 1 maj. I försiktig form antyddes denna möjlighet i betänkandet.

Då de akademiska författningarna, närmast G S, icke kunde normera de speciella åtgärder och avtal, som måste föras av akademiens begynnelse, utarbetade kommittén förslag till övergångsstadganden, i vilka en del föreskrifter fixerades angående

¹ Till följd av additionsfel upptar betänkandet summan 310,000 mk. I slutsumman hade kostnaderna för lokaler (förut beräknade till 20,000 mk) ej medtagits.

akademistyrelsens och konsistoriets konstituerande, en del tjänsternas besättning, pensionsförmånernas beräkning m. m.

De särskilda förslag, i vilka statutkommitténs betänkande utmynnade, formulerades sålunda:

„att delegationen ville behandla de av kommittén uppgjorda förslagen till arbetsordning för delegationen och instruktion för styrelsen, vilka med de ändringar, som under diskussionen kunna finnas motiverade, omedelbart finge träda i kraft;

att förslaget till inrättande av lärostolar och tjänster vid Åbo akademi måtte upptagas till behandling i samband med förslaget till stat och anläggningskostnader;

att delegationen med ledning av diskussionen rörande föregående moment må avgöra, huruvida akademien i dess helhet eller partiellt skall kunna begynna sin verksamhet den 1 sept. 1918;

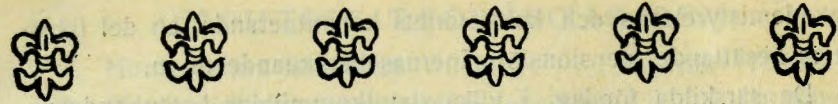
att förslaget till grundstadgar måtte omedelbart upptagas till behandling;

att styrelsen måtte få i uppdrag att närmare bereda frågan om den akademiska förvaltningen samt att uppgöra förslag till fullständig budget för stiftelsen;

att frågan om bildandet av en änke- och pupillkassa upptages till beredning likasom förslaget om ålderstillägg för lärare och tjänstemän;

att, i fall beslut fattas om akademiens öppnande den 1 sept. 1918, förslaget till övergångsstadganden måtte antagas och föranleda val av provisorisk kanslersnämnd, till vilken, utom vad i stadgarna säges, de delar av statutkommitténs uppdrag skulle överflyttas, vilka angå förslaget till lärostolar och övriga lärarbefattningars besättning, ävensom fixerandet av läroombåden för de tvenne främst upptagna professurerna inom statsvetenskapliga fakulteten;

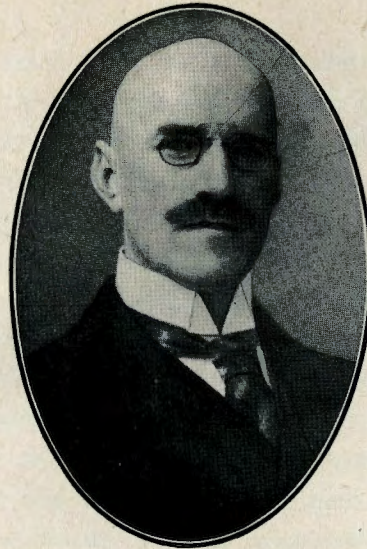
att, under samma förutsättning som i föregående moment, utkastet till ordningsstadga måtte hänskjutas till det blivande konsistoriets vidare behandling.“

V.

Delegationsmöte den 13 jan. 1918. Stiftelsens delegation var sammankallad till extra möte i december, närmast för att emottaga statutkommitténs betänkande och med anledning därav fatta beslut. Samhällsoron, som sedermera för akademiens begynnelse fick vittgående följder, vålade emellertid, att mötet ej kom till stånd, i det att förhållandena i Åbo mest av allt påminte om livet i en belägrad stad. Ny tid för sammanträdet utsattes därför till söndagen den 13 januari, då man räknade på en avmattnings i de socialistiska attackerna. Man räknade ej miste, ehuru det lugn, som följde närmast på årsskiftet, blott blev ett uppehåll av kort varaktighet.

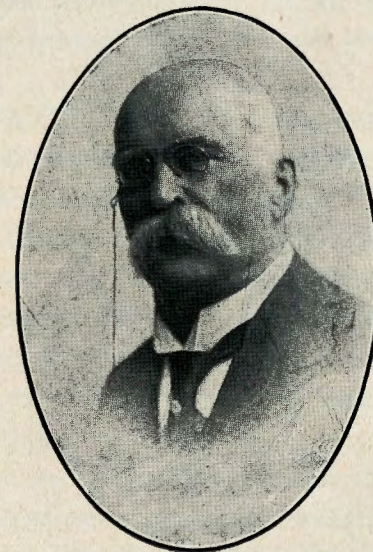
Statutkommitténs förslag godkännes i huvudsak. Delegationens möte kom till stånd på den utsatta tiden och fick det väntade förloppet. Den av statutkommittén med omsorg utarbetade planen väckte allmänt gillande, och kommitténs samtliga förslag blevo även i huvudsak godkända, varigenom såsom delegationens beslut kunde antecknas: att arbetsordningen för delegationen, styrelsens instruktion, grundstadgarna och övergångsstadgarna förklarades antagna med en del smärre ändringar; att förslagen till anläggningskostnader och årsbudget skulle tjäna till efter rättelse, innebärande detta även godkännandet av förslaget om lärostolar och tjänster; att provisorisk kanslersnämnd — nam-

BANKDIREKTÖR JOSEF LÖNNBLAD
Styrelsens Viceordförande

BANKDIREKTÖR EMIL SCHYBERGSON
Ledamot av Styrelsen

KONSUL CONRAD SPOOF
Ledamot av Styrelsen

net utbyttes nu mot akademistyrelse — skulle omedelbart väljas; att beredning skulle ske av de ärenden, för vilka beredning föreslagits; samt till sist att akademien skulle begynna sin verksamhet den 1 september 1918, kombinerat med professorernas anställande den 1 maj samma år.

Förverkligandet av det godkända akademiprogrammet skulle emellertid ej genast ske i full utsträckning. Av ekonomiska skäl och jämväl med hänsyn till tillgängliga lärarkrafter beslöt delegationen, att akademien skulle begynna med den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i dess helhet samt ett antal professurer i de tvänne övriga fakulteterna, ej understigande sammanlagt fyra. I den mån ekonomiska resurser och lärarkrafter sådant medgävo skulle det antagna programmet senare realiseras fullständigt.

Genom ingripande av intresserade, till namnet ej uppgivna delegationsmedlemmar, avlägsnades enligt vid sammanträdet gjort meddelande all risk för, att de antagna uppgifterna av ekonomiska skäl ej skulle kunna genomföras, ity att till delegationens förfogande ställdes en garanti av 120,000 mk om året, att utgå i fem års tid.

Garanti
utfästes för
5 år.

Enligt föreskrift i Ö S valdes vid delegationsmötet omedelbart ordförande i akademistyrelsen; till denna post utsågs professor Arthur Rindell. Likaså valdes enligt föreskrift i samma stadganden de tre i akademiska värv förfarna medlemmar, vilka provisoriskt skulle delta i akademistyrelsens arbeten, till dess konsistorium blivit i tillfälle att välja sin representant. Till dessa tre medlemmar utsågos professorerna Carl von Bonsdorff och Otto Hjalmar Granfelt samt universitetssekreteraren friherre Tor Carpelan.

Provisorisk
akademisty-
relse väljes.

Akademien syntes nu såsom en omedelbar realitet. De viktigaste förarbetena voro undångjorda, formerna voro utarbetade, ekonomiska resurser voro för handen. Allt intresse länkades vid akademistyrelsen, som under övergångstiden beklåts med av-

sevärd makt och myndighet. Akademistyrelsen i dess provisoriska sammansättning ägde enligt ÖS att fullgöra akademistyrelsens åligganden, utan att ärendena blivit jämlikt GS:s föreskrifter behandlade av konsistorium. Sålunda var det den provisoriska akademistyrelsens främsta uppgift att utnämna den första kontingenten professorer, efter det styrelsen själv eller genom sakkunniga verkställt den nödiga undersökningen av kandidaternas kompetens. Att de första utnämningarna skulle ske medelst kallande låg i sakens natur. Enligt GS finge „kallelse äga rum, ifall utsikt finnes att till professorsämbete vinna framstående vetenskapsman med utmärkt lärarförmåga, vars fästande vid akademien för densamma prövas medföra synnerligt gagn.“

Den provisoriska akademistyrelsen sammanträdde med minsta möjliga tidsutdräkt och uppställde en plan för sitt arbete. Sakkunnigutlåtanden införskaffades över de personers kompetens, vilka inom styrelsen nämndes såsom kandidater, och ordföranden, professor Rindell, fick i uppdrag att resa till Sverige för att där föra underhandlingar.

Upproret
utbryter.

Vid denna tidpunkt bröt upproret ut. Akademistyrelsens ordförande hade med ett av de sista norrut gående tågen avrest från Helsingfors och lyckades även komma fram till Sverige, där hans vistelse emellertid blev mycket längre än beräknat var. Akademistyrelsens verksamhet upphörde nödtvunget för en tid av tre månader.

Samma dag delegationen sammanträdde, eller den 13 januari, besatte röda gardet navigationsskolan eller f. d. astronomiska observatoriet, beläget på en av de högsta punkterna i Åbo, för att därifrån kunna behärska staden. Tvenne veckor efter denna händelse blev upproret ett faktum, och Åbo föll värnlöst i upprorsregimens våld, för att i denna belägenhet tillbringa de närmaste månaderna. Kulturarbetet lamslogs totalt, och akademiens ledning hade intet annat att göra, än att med så stort lugn förhål-

landena medgåvo invänta befrielsen. Hoppet att kunna trots allt förverkliga delegationens beslut angående akademiens öppnande sjönk emellertid allt lägre för varje vecka som gick till ända, och då april månad gick in utan att avgörandet ännu fallit, fann man sig stå inför en olöslig uppgift.

En ljuspunkt under dessa dystra tider var emellertid att annotera i det allt starkare intresse, som kom Åbo akademi till godo i den form, vari det för ögonblicket bäst behövdes, nämligen ekonomiskt. Redan i december blev det bekant, att fröken Johanna Wilhelmina Löfgrén, som kort förut avlidit,¹ till befästade av sina avlidna föräldrars, handlanden Johan Gabriel och Catharina Löfgréns, minne donerat till Konstföreningen i Åbo 50,000 mark att under namn av J. G. Löfgréns fond förvaltas av föreningen under fem års tid på uppgivna villkor och att, i händelse inom fem år efter donators frånfälle eller därförinnan på orten stiftades ett svenskt universitet, överlämnas till universitetets styrelse.

Johanna Wilhelmina Löfgréns donation.

Rykten om en annan donation spriddes under den röda tiden genom brev och muntliga meddelanden. Det uppgavs, att bergsrådet Seth Sohlberg i Viborg, som efter upprorets utbrott avlidit, av sin till många millioner uppskattade förmögenhet testamenterat en avsevärd del till Åbo akademi. Efter upprorstidens slut anlände officiell bekräftelse på ryktet, och akademiens vänner kunde glädjas åt en ny donation av utomordentliga mått.

Seth Sohlbergs donation.

„Vidare testamenterar jag — säges i testamentet — till den redan förefintliga fonden för en blivande akademi i Åbo ett belopp av två millioner (2,000,000) finska mark att läggas till de för ändamålet redan donerade medlen och jämte dessa användas för det ändamål, vartill desamma anslagits.“

¹ Johanna Wilhelmina Löfgrén, född 15 april 1823, död 28 november 1917 vid 94 års ålder. Testamentet finnes avtryckt i Årsskrift II.

Härtill kom, att ena hälften av vad som återstod av kvarlåten- skapen, efter det förut donerade summor utgått, skulle fördelas mellan testamentstagarna i samma förhållande, vari angivna sum- mor dem tillagts. Detta tillskott beräknades för Åbo akademis vidkommande till minst en million.¹

Med utomordentlig glädje emottog delegationen meddelandet om den storslagna donationen. Det framstod nu för alla, att Åbo akademi från att ha varit företrädesvis ett lokalt företag, uppburet och bekostat främst av åbobor, hade höjt sig till ett allmänt fosterländskt plan. Vål var bergsrådet Sohlberg född i Åbo, där han även gått i skola, men han måste i alla fall på grund av sin fjärran från födelsestaden förflutna levnadsbana an- ses representera ett allmännare inslag i intresset för Åbo akademi.²

De under tiden från stiftelsens konstituerande och även där- förinnan influtna donationerna av böcker och samlingar beröras i annat sammanhang.

Förluster till följd av upproret.

Det röda upproret lämnade ej de akademiska kretsarna obe- rörda. Direktorn för Högre svenska handelsläroverket i Helsing- fors, doktor Oskar Rosenqvist, föll för mördarhand i egenskap av motståndare till revolutionen. Lärare vid Akademiska som- markursernas ekonomisk-kommersiella sektion sedan kursernas begynnelse och medlem av kursernas styrelse, hade doktor Ro- senqvist ställt sina kunskaper och sitt intresse i de akademiska företagens tjänst. Vid möte den 3 juni 1916 invaldes han i akademikommittén och ingick vid fusionen 1917 som medlem i stiftelsens délegation. Vid talrika möten och diskussioner gjorde han sin organisatoriska talang och sina erfarenheter inom den

¹ Seth Sohlberg, född i Åbo den 2 jan. 1856, död i Viborg den 29 jan. 1918. — Sohlbergs testamente och en del data om hans levnad ingå i Årsskrift II.

² Bergsrådet Sohlbergs byst i gips, modellerad av John Munsterhjelm, är nu- mera uppställd i akademiens konsistoriesal.

ekonomiska undervisningen gällande, och särskilt hade den stats- vetenskapliga fakulteten, vars komplettering med ekonomisk hög- skoleundervisning enligt internationella mått låg Rosenqvist varmt om hjärtat, i honom en energisk och kunskapsrik gyn- nare. En samlingspunkt för vårt lands ekonomiska kultur tyck- tes Åbo akademi kunna bliva, om de sålunda anlagda synpunk- terna finge tjäna till grund för utvecklingen.

Bland de många offren för inbördeskriget märktes även uni- versitetsamanuensen Karl Erik Ehrström, lärare i zoologi vid sommarkurserna sedan deras början. Ehrström efterlämnar min- net av en sällsynt karakter, de bästa kunskaper och en lärar- förmåga utöver de vanliga måtten. Han blev av de röda skju- ten i Wichtis.¹

Delegationen samlades efter upprorets avslutning till möte den 25 maj. Nödvändigheten att uppskjuta akademiens öppnande var då erkänd, och stiftelsens styrelse hade redan i slutet av april gått i författning om ärendets bedrivande enligt nya direk- tiv. Såsom motiv hade antecknats i styrelsens protokoll:

- 1) Konsistorium hinner ej konstitueras vid utsatt tidpunkt, som redan är alltför nära;
- 2) Bristen på arbetskraft under nuvarande mobiliseringstillstånd torde göra det omöjligt att i de tilltänkta akademilokalerna i tid verkställa nödiga ändringar;
- 3) Anskaffningen av möbler, laboratorieinredningar m. m. är för de närmaste månaderna utomordentligt försvårad;
- 4) Anskaffningen av apparater och utensilier från Tyskland måste anstå till dess regelbunden trafik upprättats;
- 5) Den för lärare, funktionärer och studenter nödiga arbetsron

¹ Oscar Rosenqvist, född 1881, död i Helsingfors 18 mars. — Karl Erik Ehrström, född 1887, död 31 januari 1918. Kortfattade dödsrunor ingå i Års- skrift II.

Delegatio-
nens möte
den 25
maj 1918.

saknas ännu så länge och skall troligen ej under de närmaste månaderna kunna påräknas;

6) Särskilt antecknades att till följd av militäruppådet flertalet studenter måste gå i fält.

Uppskov med
akademiens
öppnande.

Under rådande förhållanden gjordes även från provisoriska akademistyrelsens sida en hemställan till delegationen om uppskov med akademiens öppnande till den 1 januari 1919, och detta förslag, omfattat av stiftelsens styrelse, blev av delegationen godkänt. Denna anordning föranledde beslutet om professorernas anställande från den 1 september, då konsistorium skulle konstitueras och träda i funktion, och i anseende härtill gjordes nödiga ändringar i Ö S.

På grund av provisoriska akademistyrelsens framställning beviljades tvenne av de vidtalade professorerna en del personella löneförmåner.

Föreslagen
utvidgning av
akademiens
program m. m.

Den Sohlbergiska donationen, som anmäldes vid mötet, föranledde upptagandet av frågan om utvidgning av akademiens program. Såsom närmast på förslag upptagna vetenskaper nämndes biologiska, statsvetenskapliga och tekniska ävensom statistik och astronomi. I saken fördr diskussion ledde till omedelbart resultat på en punkt, i det att delegationen fann sig böra söka bereda möjligheter för astronomiens införande vid akademien, vilket kunde ske genom att akademien komme i besittning av f. d. astronomiska observatoriet i Åbo, som tillhört förna Åbo akademi, men nu disponerades av Åbo stad. Med anledning härav fattade delegationen beslutet att ingå till stadsfullmäktige med anhållan, att dessa hos senaten måtte utverka sig rätt att avstå byggnaden och dess tomt mot skäligen vederlag.

En följd av den Sohlbergiska donationen var även, att delegationen tyckte sig kunna fixera antalet professorer som av provisoriska akademistyrelsen finge besättas, till tio.

För övrigt emottog delegationen vid mötet den 25 maj redogörelse för föreläsnings- och publikationsutskottens verksamhet under året, och likaså för emottagna bokgåvor.

Efter det provisoriska akademistyrelsen slutfört sina på sakkunnigutlåtanden stödda underhandlingar med de vetenskapsmän, som uppställts såsom kandidater till akademiens professorer, fattade samma styrelse i början av juni sina beslut, varefter följande personer kallades till innehavare av nedannämnda professorer:

De första
professorerna
kallas.

HUMANISTISKA FAKULTETEN.

Nordisk historia; docenten vid Helsingfors universitet PER OLOF VON TÖRNE;

Svenska litteraturens historia; docenten vid Lunds universitet FREDRIK BÖÖK.

Filosofi; professorn vid Helsingfors universitet och School of Economics i London EDVARD ALEXANDER WESTERMARCK.

MATEMATISK-NATURVETENSKAPLIGA FAKULTETEN.

Matematik; adjunkten vid Helsingfors universitet KONRAD SEVERIN JOHANSSON.

Fysik; docenten vid Helsingfors universitet KARL F. LINDMAN.

Kemi; doktor WALTER WAHL.

Geologi och mineralogi; doktor HELGE GÖTRIK BACKLUND.

STATSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN.

Allmän statskunskap och politik; docenten vid Uppsala universitet GUNNAR REXIUS.

Tillfredsställelsen över provisoriska akademistyrelsens åtgärder var allmän, och man lyckönskade i vida kretsar Åbo akademi

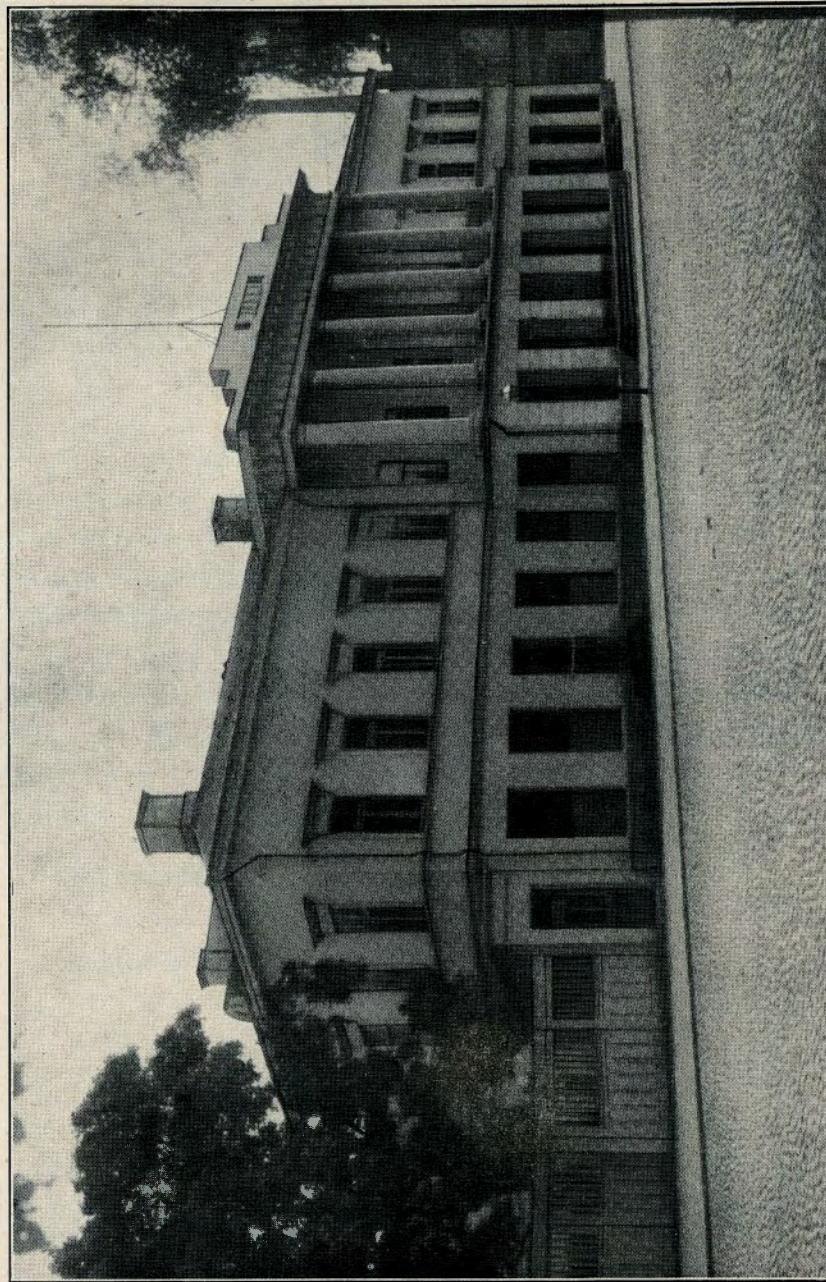
med anledning av denna lärarkår, vars inom den vetenskapliga världen kända eller vittberömda namn skulle med särskild utmärkelse inristas i akademiens hävder. Man konstaterade väl, att underhandlingarna med docenten N. Beckman ej lett till resultat, vilket tydligen uppsköt den svenska professurens besättande någon tid framåt, och olyckligtvis drabbades akademien inom kort av tvenne andra förluster; docenten Rexius förtidiga död och docenten Bööks tillbakaträdande.

Förluster för
lärarkåren;
Rexius och
Böök.

Årsskrift II. I väntan på konsistoriets sammanträdande den 1 september fortsattes akademidiskussionen i Årsskrift II. Årsskriftens plan var uppställd i avsikt att belysa främst en del nya vetenskapsområden, vilka föreslagits till upptagande vid akademien, och i årsskriften hade därför införts ingående undersökningar i fråga om den kemisk-tekniska studielinjen, den biologiska forskningen (jämte havsforskningen) samt det geografiska studiet.

Även ingingo i den digra volymen uppsatser beträffande biblioteket och studentlivets ordnande.

Årsskriften, inledd med en uppsats av retrospektiv karakter „Då akademiens lärare samlas“, utkom i slutet av augusti och utgjorde en hälsning till akademiens professorer, då de intogo sina platser i konsistorium.

ÅBO AKADEMIS HUVUDBYGGNAD; FRÅN NORR. UPPFÖRD AV J. C. TRAPP ENLIGT RITNING AV CH. BASSI.

VI.

Då beredningskommittén på sin tid behandlade akademiens lokalfråga, uppgjordes med hjälp av experter i de olika ämnen en kalkyl över behovet av lokaler. Man var givetvis medveten om, att kalkylerna endast skulle bli högst approximativa, särskilt beträffande matematisk-naturvetenskapliga fakultetens laboratorier, vid vilkas inrättande tillbörligt avseende måste ägnas lärarnas personliga krav på grund av arbetsriktning och övriga förutsättningar, liksom de till sitt omfång i hög grad borde kunna lämpas efter förefintliga tillgångar på lokalutrymme. Kommittén stannade vid beräkningen:

Akademiens
lokalbehov
beräknas.

Föreläsningssalar	2
Seminarierum	3
Laboratorier och samlingar	26
Biblioteksrum	4
Lärarrum	2
Kanslirum	3
	<hr/>
	Summa 40 rum

Då man inom de akademiska kretsarna övervägde problemet att förse akademien med tillräckligt rymliga och ändamålsenliga

Bostadspro-
blemet.

lokaler, fann man tvenne möjligheter föreligga: antingen att inköpa en tomt med utrymme för nybyggnader, vilka därefter enkom för ändamålet borde uppföras, eller ock att inlösa en redan till betydande del bebyggd tomt, vars byggnader provisoriskt kunde inredas för akademiens behov¹. I det senare fallet tänkte man sig gärna tomtutrymmet så rikligt tilltaget, att nybyggnader senare skulle kunna uppföras på tomten och denna efterhand kunna bebyggas enligt en arkitektoniskt enhetlig plan.

Det förstnämnda alternativet hade naturligtvis många fördelar. Akademien skulle omedelbart kunna inflytta i lokaler, som uppförts enkom för dess behov. Men emot detsamma talade först och främst, att tid för byggnaders uppförande ej fanns, om akademien skulle kunna begynna inom den närmaste framtiden. Därefter gjorde man gällande, att arbetslönernas stegring och dyrtiden för övrigt, som bragt priset på byggnadsmaterial upp till en svindlande höjd, gjorde all byggnadsverksamhet till ett vanskligt företag, särskilt som kriget orsakat en brist på åtskilligt material, som troligen ej ens med de största kostnader skulle kunna anskaffas. Även påvisade man, att den bristande kännedomen om akademiens faktiska behov troligen skulle förorsaka, att en nybyggnad bleve mer eller mindre oändamålsenlig, särskilt som de blivande professorerna och föreståndarna för laboratorier och institutioner icke själva vore i tillfälle att deltaga i planläggningen av arbetet.

Återstod sålunda det andra alternativet, genom vilket onekligen möjlighet skulle vinnas för akademiens omedelbara öppnande. Dessutom kunde under ett provisorium av någorlunda acceptabel beskaffenhet nödiga iakttagelser göras i fråga om de

¹ En tredje möjlighet hade redan akademikommittén upptagit till behandling. I september 1916 väcktes förslag om, att kommittén skulle ingå till stadsmyndigheterna med anhållan, att Åbo stad kostnadsfritt skulle för högskoleprojektets förverkligande ställa nödigt tomtutrymme till disposition. Förslaget bordlades och omtalas därefter icke vidare i protokollen.

akademiska institutionernas, undervisningens, bibliotekets och administrationens krav m. m., varefter i sinom tid under gynnsammare förhållanden en byggnadsperiod skulle inledas för att definitivt få akademien under eget tak.

Ju tydligare dyrtiden och svårigheterna för byggnadsverksamheten framträdde, desto mer stadgades åsikten, att en provisorisk bostad borde inredas för akademien. Man begynte därför på allvar verkställa efterforskningar, i avsikt att för akademien förvärva en tomt med byggnader, vilka utan alltför stora omändringar skulle kunna inredas för akademiens behov, och med nödigt utrymme för framtida byggnadsverksamhet. I en glest bebyggd stad som Åbo och för en undervisningsanstalt sådan som den, man hade för avsikt att upprätta, ville man gärna se den blivande akademigården förlagd till centrum av staden. Väl hade en motsatt princip nyligen utvecklats i huvudstaden, där universitetets förflyttande till ett obebyggt, vidsträckt område utanför staden hade blivit en aktuell fråga. Någon nämnvärd tvekan förefanns emellertid ej beträffande Åbo akademis placering; de omedelbara fördelarna av ett läge i centrum av staden voro alltför påtagliga, och för övrigt kunde intet annat tänkas under rådande omständigheter.¹

Sökandet efter en lämplig plats för akademien behövde icke bliva långvarigt. Gynnsamma tillfälligheter fogade det så, att tvenne gårdar, vilka åt söder begränsa Domkyrkotorget, genom tillmötesgående från ägarens sida erbjödos till inlösen för akademiens behov till ett acceptabelt pris. Man skyndade därför att på sätt som förut omtalats inköpa gårdarna av deras ägare, brukspatronen Louis Schnitt.

Gårdsköpet
Domkyrkotor-
get 7—9.

¹ Den finska universitetsföreningen har som bekant följt den i Helsingfors lancerade principen och förskaffat sig ett område å Stor Heikkilä kungsladugård väster om Åbo, där en areal av 70 hektar avgiftsfritt av statsrådet ställts till föreningens förfogande.

Delegationen dröjde icke att övertaga gårdarna, övertygade som alla akademiens vänner voro därom, att en bättre plats och för det omedelbara behovet mer lämpliga byggnadsförhållanden ej skulle kunna uppletas i Åbo. Ja, man kunde vara viss om, att detta gårdsköp helt enkelt gjorde akademiens snara begynnelse möjlig och att även önskningsmålen för framtiden skulle kunna väl tillfredsställas på akademiens nya grund och mark. Gårdarnas sammanlagda areal var 4,809,46 m².

Allmänt insågs även, att akademien var att lyckönska till förvärvet. Åbo Underrättelser skrev, då köpet blivit bekant: „Kan man överhuvudtaget i vår tid tänka sig ett bättre läge för akademi-institutionen? I närmaste närhet till det gamla akademi-huset med dess solennitetssal, som — därom tvivla vi ej, — skall bli den nya akademiens högtidssal, — invid domkyrkan, rådhuset och lyceet, belägna invid de skvärer, som omgivas av mycket av det bästa, som i arkitektur och stadslig koncentration skapats i det gamla Åbo, — skola dessa av fyra gator omgivna tomter varda till en värdig grund för den till liv återväckta institution, som heter Åbo akademi och som sträcker sina rötter tillbaka i tiden till Per Brahes tidevarv med dess tro och dess förtröstan.“

Om de båda gårdarnas byggnadshistoria må en del spridda fakta här meddelas.

Byggnads-
historiska
uppgifter.

Den del av Åbo stads forna kyrkokvarter, där de inköpta akademitomterna hava sin plats, hörde till det gamla Åbos centrum, man kan säga till den klassiska delen av staden. På ett par stenkasts avstånd från stortorget, rådhuset och domkyrkan och i närmaste grannskap till det nya akademi-huset, denna koloss bland stadens för övrigt rätt oansenliga byggnader, var platsen en eftersökt ort för handel och vandel; ett par av trafikens pulsådror göto liv i densamma, Nylandsgatan och Tavastgatan.

Stadens vittsyftande omreglering efter branden 1827 skapade

en öppen plats omkring domkyrkan, som till vad pris som helst skulle skyddas för en ny förstörelse. Halva kyrkokvarteret slopades utan förskoning, och över dess i jorden kvarblivna grundmurar och byggnadsrester susa nu de vida parkernas träd. Av platsen mellan det nya ståtligt planerade och med kejsarnamnet utmärkta Nikolaitorget samt Tavastgatan och den nya Nylandsgatan bildades ett bostadskvarter; den fastställda distansen mellan byggnadsgränsen och domkyrkan tycktes tillförsäkra kyrkan nödig trygghet.

Kvarteret — n:r 7 i I stadsdelen — innehöll två tomter, och dessa antogos säkert komma att bliva av den nyreglerade stadens allra förnämligaste. I början av 1830-talet finna vi såsom ägare till dessa tomter handlanden Nils Petter Cajander (tomten n:r 1, intill f. akademi-huset) samt vågmästaren Johan Christian Trapp (tomten n:r 2, invid Nylandsgatan). Från dessa år härstamma även de första uppgifterna om tomternas bebyggande.

De få och knappa notiser, som här kunna meddelas, äro hämtade från dessa första år på 1830-talet och röra nästan uteslutande de båda tomternas huvudbyggnader.

Byggnadsordningen av 17 juni 1828 föreskrev med stränghet, att endast stenhus skulle få förekomma på alla de tomter, vilka närmast omgävo domkyrkan, Rådhusetorget (n. v. Alexanderstorg) och de delar av åstränderna, som voro belägna mellan broarna. Vi måste sålunda vänta att finna uteslutande stenhus projekterade på de ritningar, vilka för de båda ifrågavarande tomternas vidkommande ingåvos till stadens byggnadskommitté i och för förberedande godkännande. Under de krävande åren efter branden skulle nämligen alla ärenden, som rörde stadens bebyggande, hänskjutas till en särskild byggnadskommitté, synbarligen för att möjliggöra en effektivare kontroll och för att minska magistratens arbetsbörda.

Den plan, handlanden N. P. Cajander uppgjort för bebyggan-

det av tomten n:r 1, stödde sig givetvis främst på den dominerande linjen mot torget, och synbarligen var planen påverkad av den för ändamålet anlitate arkitekten, f. d. handlanden P. J. Gyllich, nämnd såsom första stadsarkitekt i Åbo. Vi finna de första ritningarna beträffande bebyggandet av platsen mot torget fastställda av landshövdingen Erik Broberg den 3 maj 1831. Av allt att döma var det Gyllichs avsikt att bygga tvenne hus med fasader åt torget, vilket framgår därav, att Cajander ett år därefter insände nya ritningar till nådig approbation, även de uppgjorda av Gyllich, och hänförande sig till en projekterad förening av tvenne byggnader, vilkas ritning tidigare vunnit stadfästelse. Luckorna i magistratens samling av byggnadsritningar samt bristande tillfälle att enligt byggnadskommitténs protokoll följa ritningarnas öden åt, göra det omöjligt att i denna korta framställning nå full exakthet och fullständighet; resultatet blev i alla fall, att den stora byggnad av sten i två våningar, som nu med sin imponerande räcka av 19 fönster begränsar torget mitt emot domkyrkan, är uppförd i anslutning till en ritning, som bär Gyllichs namn. Ändringen i den ursprungliga ritningen stadfästes 16 maj 1832.

I utförandet har byggnaden något förenklats, men den bär prägel av sin upphovsman, omiskännlig ännu i dag som är. Gyllich var den mest produktiva arkitekt, man den tiden hade i Åbo, och hans ritningar räknas i total, omfattande såväl sten- som trähus. En karakteristik av hans arkitektur hör icke denna uppsats till, men det må dock sägas, att hans byggnader (jämför t. ex. Hushållningssällskapets hus) ansluta sig rätt intimt till den gängse arkitekturen i dessa decennier. Den variant av empiristil, Gyllich representerar, är icke originell, men den är säker i proportionerna och på ett enkelt och sympatiskt sätt borgerlig.

En helt annan prägel gavs granngårdens huvudbyggnad. Vi finna, att vågmästaren Trapp förvärvat sig medverkan av Charles

Bassi, den framstående arkitekten, som dragits till vårt land av akademiens stora byggnadsföretag och därefter stannat i Finland. Den ritning till ett tvåvånings stenhus vid Nikolaitorget, som Trapp 1831 sände in till byggnadskommittén, visar oss de pompösa dragen av samma byggnadsverk vi se i dag som är, men självfallet i den gamla tidens skick. En del detaljer av intresse framgå av dessa ritningar. Bassi hade tydligen fått sig förelagt att betjäna sig av de på tomten ännu kvarstående murarna av tidigare stenhus, och dessa hade troligen i någon mån påverkat husets linjer åt gårdssidan. Ett mot Cajanders tomtgräns kvarstående stenhus hade intagits i byggnadsplanen. I den första ritningen är detta gamla parti inritat med mörkare färg.

En annan intressant detalj är, att frontespisen mot torget från början av Bassi projekterats på ett sätt, som den i estetiska begrepp initierade landshövdingen Lars Gabriel von Haartman icke gillade. v. Haartman föreskrev helt enkelt, att Bassis ritning skulle vinna stadfästelse, om blott frontespisen tillökades med en pelare på vardera sidan till lika avstånd som mellan de andra pelarna, och i övrigt till dess sålunda förökade bredd förseddes med alla de ornament ritningarna upptogo.

Huru med detta förbehåll egentligen förhöll sig, är ej klart. Måhända upptog Bassis ursprungliga ritning blott fyra kolonner, eller åsyftade möjligen v. Haartman en ökning av antalet till åtta. Detta sista alternativ förefaller dock föga troligt.

Den ritning, som vunnit nådig approbation, upptar en fasad med sex kolonner, samma antal, som det vackra huset i dag som är vänder mot torg och parker. Byggnadskommitténs godkännande är dagtecknat den 11 nov. 1831 och landshövdingens den 24 nov. samma år.

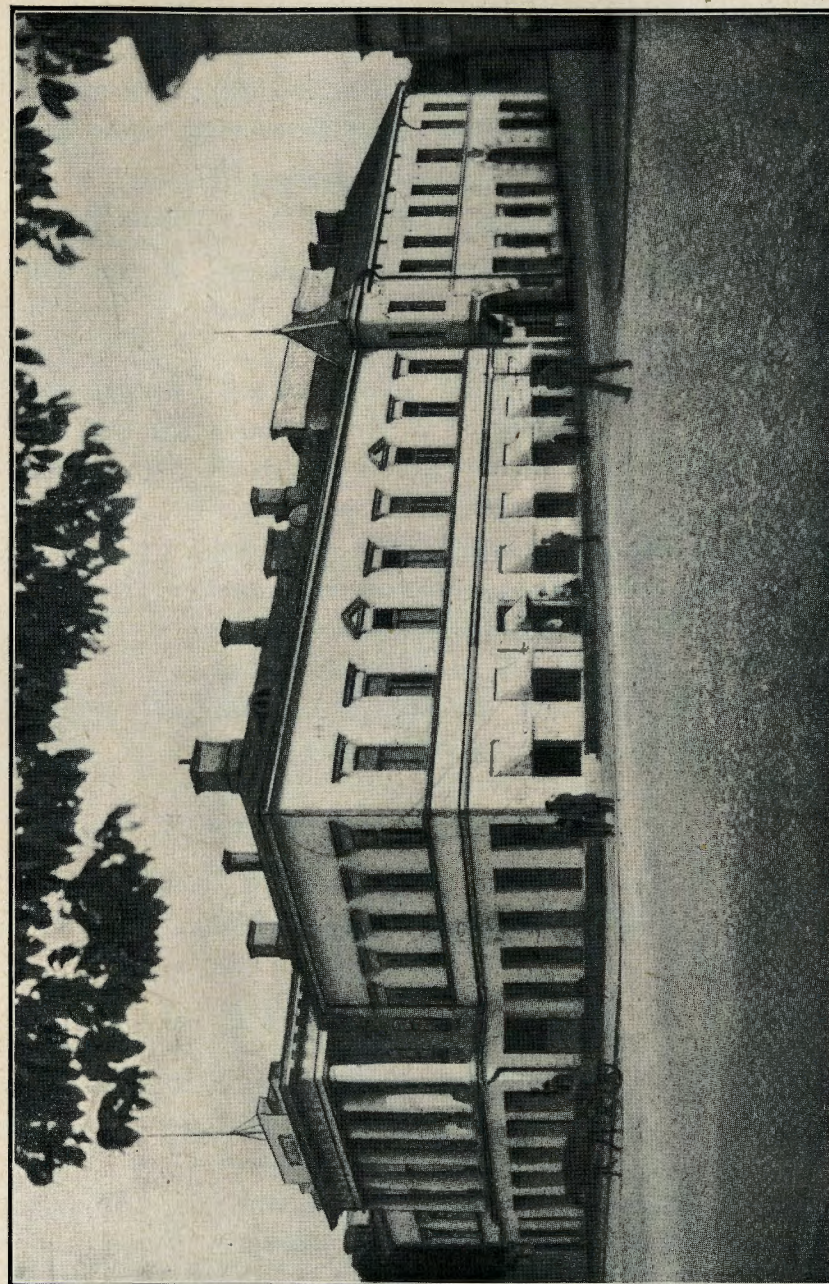
Efter ett par år, tydligen just inför husets fullbordande, insändes byggnadsritningarna i och för fastställelse av en del smärre ändringar; några mellanväggar hade tillkommit, en trappuppgång

skulle förstoras. Den ursprungliga ingången, sannolikt från sidorna av frontespisen, hade ersatts med en ingång i byggnadens mitt ut mot torget, förmedlad av en rätt smaklös järntrappa.

Fasadens översta fält bär årtalet 1833, och man får väl antaga, att byggnaden detta år stod färdig att mottaga sina invånare. Det Trappska huset var en av stadens förnämsta byggnader, och det måste ännu i dag i sitt ändrade skick tilldraga sig uppmärksamheten. En ren och ädel nyklassisk stil, med något italienskt i sin karakter, synes utmärka den ståtliga fasaden, vars mäktigt rundade kolonner draga till sig det klara dagsljuset och skymningens skuggor med samma behag.

En mindre betydande detalj av den Trappska gårdens bebyggande framgår av ett ända till senaten gånget besvärsärende från år 1830. Trapp hade hos byggnadskommittén anhållit att få uppföra ett trähus i hörnet av Nylands- och Tavastgatorna. Tillstånd härtill vägrades av kommittén och landshövdingen enligt byggnadsordningens föreskrift, som förbjöd uppförandet av trähus i dessa delar av staden. Senaten resolverade likväl, att Trapp vore oförhindrad att bygga sig ett trähus på angivet ställe; det hus som skulle uppföras mot Nikolaitorget måste däremot obetingat byggas av sten. Trähuset blev sedan omedelbart en verklighet.

Vi äro icke i tillfälle att här följa de båda tomternas byggnadshistoria längre. Tydligt är, att den förändring, som den grundliga stadsregleringen vållade i stadens liv och rörelse, gjorde nejderna omkring Nikolaitorget — numera oftast kallat Domkyrkotorget — åtminstone ur affärssynpunkt mindre eftersökta, vilket är lätt att förstå, då denna nejd, tidigare en av de tätast bebyggda stadsdelarna, i ett nu förvandlades till en relativt människotom trakt, genomdragen av Nylandsgatans onaturliga gatsträckning och med det vida torgets yta framför sina ensliga byggnader. De båda gårdarna hava företrädesvis upplåtits för privat bosättning. I f. Trappska huset hava dock en del offentliga in-

ÅBO AKADEMIS HUVUDBYGGNAD JÄMTE TILBYGGNAD MOT NYLANDSGATAN; FRÅN VÄSTER.

stitutioner haft lokaler; särskilt må här nämnas Åbo sparbank och Konstföreningens ritskola.

Följande uppgifter om gårdarnas ägarföljd m. m. må meddelas Ägarföljd. enligt magistratens anteckningar om lagfart.

I STADSDELEN, 7:DE KV., GÅRD N:o 1.

Tiden då lagfart
är meddelad.

Gårdsägare.

- 1829 maj 4. Handlanden Nils Petter Cajander. Inrop å auktion den 17 april 1829.
Anm. Tomtören: 11 rubel 42 6/7 kop. silver.
- 1878 maj 13. Slagtaremästaren Julius Bogel.
- 1882 aug. 21. Apotekaren B. W. Strömberg.
- 1901 okt. 14. Uppbjuden Konditorn Johan Reinhold Lehtinen till handa. Anm. 1902 d. 27 okt. har k. senaten bifallit konditorn Johan Reinhold Lehtinens und. ansökan att få sammanbygga denna tomt med tomten N:o 2 med vilkor att jämlikt § 25 Åbo stads byggnadsordning d. 30 okt. 1883 en öppen sammanhängande yta, dubbelt så stor som den i åberopade §§ för enskild tomt föreskrives, lämnas till huvudgårdsplan obebyggd.
- 1905 sept. 25. Fabriksägaren Louis Schnitt.

I STADSDELEN, 7 KV., N:o 2.

- 1830 febr. 1. Vågmästaren Christian Trapp inrop å auktion den 17 april 1829.
Anm. Tomtören 11 rub. 42 6/7 kop. silver.
- 1856 okt. 6. Handlanden Gustaf Wilhelm Bahne.
- 1863 aug. 10. Vicehäradshövdingen Frans Trapp till 253/320 delar och oförsörjda vågmästaredottern Rosina Helena Trapp till 40/320 delar samt herr häradshövdingen och riddaren Constantin Leopolds omyndiga barn gemensamt till 27/320 delar.

1865 aug. 14. Bolaget Chr. D. Kröger & C:o.

1867 april 1. Fabriksidkaren Wilhelm Theodor Holm.

1875 sept. 6. Handlanden Gustaf Albert Petrelius.

1889 juni 3. Konditorn J. R. Lehtinen.

Anm. Samma anteckning som för tomten 1 beträffande sammanbyggnad.

1905 febr. 20. Fabriksägaren Louis Schnitt.

Gården iordningställes för akademiens behov.

Efter det gårdarna — eller efter sammanslagningen gården — vid Domkyrkotorget inköpts, överlämnade styrelsen åt en lokalkommitté „att utlåta sig om de förändringar, som oundgängligen föranledas av akademiens inflyttning, varvid i utlåtagandet hänsyn borde tagas till tomternas framtida bebyggande“. Kommittén kom visserligen icke att sammanträda, men en plan för lokalernas användning utarbetades under ledning av akademistyrelsens ordförande efter förberedande överläggningar med de kallade professorerna, och då de affärer och privata hyresgäster uppsagts till avflyttning den 1 juni, vilkas lokaliteter närmast behövdes, vidtogo under sommaren ändringsarbeten och reparationer.

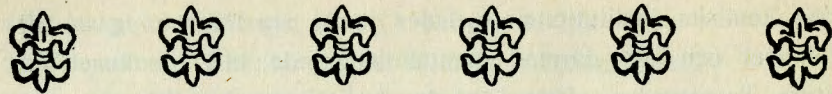
Planen var i huvudsak den, att övre våningen av stenhuset i hörnet av torget och Nylandsgatan samt den därmed sammanhängande byggnaden vid Nylandsgatan upplätos för akademiens undervisning och allmänna behov, varvid, om samma ordning följes, lokalerna anslogos för följande ändamål: fysikalisk institution, fysikaliskt-matematiskt seminarium, matematisk ritsal, matematisk-naturvetenskapligt auditorium, geologisk-mineralogisk institution, konsistoriets samlingsrum och akademiens kansli, tidsningsrum, humanistiskt och statsvetenskapligt seminarium, auditorium för humanistiska och statsvetenskapliga fakulteterna. I en del av nedre våningen av byggnaden i hörnet av torget och Nylandsgatan fick akademiens allmänna bibliotek sin lokal, och

den kemiska institutionen förlades jämte sin föreläsningssal till trähuset och det därmed sammanhängande lilla stenhuset vid Stora Tavastgatan. Den i gården befintliga saluhallsbyggnaden blev t. v. odisponerad, men uppläts senare till sin ena hälft till lokal för akademiens studentförening. Vaktmästarlokaler inreddes i ekonomiebyggnaderna inne på gården.

Om akademigårdens framtida bebyggande kan intet ännu sägas. Av synnerlig betydelse har ansetts vara, att akademiens konsistorium, efter det verksamheten stadgat sig och sedan nödig erfarenhet vunnits om det förefintliga lokalbehovet, kan deltaga i byggnadsplanernas uppgörande. Hänsyn till den blivande kemisk-tekniska fakultetens och till bibliotekets behov måste givetvis spela en avgörande roll.

För att trygga akademien med avseende å utrymme för utvidgningar i framtiden, inköpte styrelsen i början av 1918 den s. k. Reuterska gården vid Henriksgatan i närheten av domkyrkan och ej långt från akademien för ett pris av 225,000 mark. Den med tvenne byggnader — därav ett tvåvåningsstenhus — bebyggda gården upptar ett tomtutrymme av 3,248,50 m².

Reuterska gården inköpes.

VII.

Akademiens
konsistorium
sammanträder
första gången.

Konsistoriets ledamöter voro av akademistyrelsen kallade att sammanträda i Åbo den 2 september — den 1 september var en söndag — och på utsatt tid infunno sig professorerna Johansson, Lindman, v. Törne, Wahl och Backlund i den för hälsningsceremonien anvisade lokalen. Professor Westermarck befann sig ännu i utlandet, och från professor Böök anlända meddelanden hade då redan i hög grad reducerat förhoppningarna om hans anslutning.

Akademiens första professorer hälsades välkomna av provisoriska akademistyrelsen samt medlemmar av stiftelsens styrelse, och välgångsönskningarna togo sig uttryck i ett tal av akademistyrelsens ordförande, professor Arthur Rindell, som kastade en blick på den för handen varande situationen och på de uppgifter, som förestodo konsistoriet, och uttalade förhoppningen, att medel icke måtte tryta för varje nödig befunnen utvidgning av akademien och att konsistoriets krafter måtte förslå för en lösning av alla problem i fråga om forskning, undervisning och förvaltning.

Efter talets slut samlades konsistorium till sitt första sammanträde, och Åbo akademi hade begynt sin verksamhet. En över-

blick av verksamheten under höstterminen 1918, främst ägnad förberedelser för den stundande vårterminens arbete, må här anses försvara sin plats. De förekommande ärendena upptagas ej i tidsföljd och ej heller med anspråk på fullständighet, utan framställningen är avsedd att giva endast en orientering i det utvecklingsläge, som möter efter årsskiftet.

Den 16 september förrättades de till dess uppskjutna valen av rektor och prorektor. Till rektor utsågs enhälligt professor Edvard Westermarck, till prorektor professor Severin Johansson. Till tredje medlem i rektorsnämnden utsågs professor Karl F. Lindman. Val förrättas.

Omedelbart upptog konsistorium frågan om de ännu vakanta professurernas besättande eller skötsel. Härom fördes underhandlingar med provisoriska akademistyrelsen samt anlätade sakkunnige. Under terminens lopp ökades vakansernas antal, till följd av att professor Böök, som till en början av ohälsa icke kunnat infinna sig, hos provisoriska akademistyrelsen anhöll att av personliga skäl få träda tillbaka. Med livlig känsla av den förlust, som genom detta tillbakaträdande förorsakades akademien, kunde akademistyrelsen ej annat än bevilja professor Böök avsked från den tjänst han ännu ej tillträtt.

Enligt föreskrift i G S skulle fakulteterna konstitueras genom beslut av konsistorium. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten sammansattes genom beslut av den 16 sept. av de fyra professorerna i fakulteten från början underlydande ämnen. Fakultetens dekanus blev professor Lindman. Inom humanistiska fakulteten voro blott tvenne professurer besatta; fakulteten konstituerades likvisst provisoriskt genom konsistoriets beslut av 11 oktober; till t. f. dekanus utsågs professor von Törne. Genom ett senare beslut lämnades överinseendet över undervisningen inom den statsvetenskapliga fakulteten ävenledes åt professor von Törne.

Omedelbara
arbetsupp-
gifter.

Fakulteternas
konstitue-
rande.

Examensrätt
söktes.

Efter fakulteternas konstituerande så vitt förhållandena det medgävo, blev det möjligt att närmare ingå på undervisningsplanen för vårterminen. En förutsättning för det undervisningssystem, för vilket Åbo akademi var planlagd, var enligt mångas tanke, att akademien skulle äga examensrätt. Efter noggrann beredning av denna fråga ingick konsistorium den 9 november till Finlands senat med anhållan, att akademien måtte av senaten tillerkännas rätt att inom de humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna „anställa samma examina och utdela samma lärda grader med alla till dessa hörande rättigheter, som förekomma inom historisk-filologiska och fysisk-matematiska sektionerna vid Helsingfors universitets filosofiska fakultet, under förutsättning att akademien upprätthåller i huvudsak samma examenssätt och kursfordringar, som äro rådande vid universitetet.“

Undervisningsplan för
vårterminen.

Då konsistorium tyckte sig kunna hoppas på en gynnsam utgång av ärendet¹ uppställdes undervisningsplanen för vårterminen enligt huvudsakligt mönster från Helsingfors universitet. Lektorstjänsten i tyska och franska anslogs ledig.

Efter utgången ansökningstid utsågs till lektor i tyska och franska yngre lektorn vid Svenska lyceet i Borgå, magister Holger Petersen.

Då det led mot slutet av höstterminen, blev det klart, att de vakanta professurerna icke skulle komma att besättas före läsårets ingång. Man upptog då frågan, huru undervisningen skulle anordnas i de ämnen, som voro nödvändiga för de studielinjer, man från början velat tillgodose. Resultatet blev, att docenten vid Helsingfors universitet Olaf Homén förordnades att under det första läsåret bestrida professuren i svenska litteraturens historia, att docenten Johannes Sundwall förordnades att jämte

¹ Statsrådet beviljade den 16 juli 1919, efter att i saken hava hört universitetsmyndigheterna, den ansökta examensrätten.

bestridandet av lektoratet i latin föreläsa i allmän historia¹ samt att magister Rolf Pipping förordnades att lämna undervisning i svenska språket.

Efter det beslut fattats om anordnande av undervisning i bokföring och engelska inom statsvetenskapliga fakulteten, var undervisningsprogrammet för vårterminen färdigt. Interimistiskt program över föreläsningar m. m. utgavs före årsskiftet.

I samband med undervisningsfrågorna hade konsistorium behandlat utkastet till O S, vilket dock bl. a. till följd av att frågan om examensrätten ej kommit till avgörande, än så länge lämnades vilande.

Ordningsstadgan.

Redan vid sitt andra möte tillsatte konsistorium en byggnadskommission, till vars förfogande ställdes återstoden av det anslag om 150,000 mk, som delegationen beviljat för lokalers och institutioners inredande i akademigården samt till möblering av dem. Byggnadskommissionen utförde under höstens lopp sitt krävande arbete, vilket under trycket av dyrtiden och de svåra arbetsförhållandena emellertid trots all utvecklad sparsamhet och enkelhet krävde betydligt större summor än de, som från början ställts till disposition.

Byggnadskommissionen.

I princip reglerades förhållandet emellan akademien och stiftelsen så, att akademien betraktades såsom stiftelsens hyresgäst, till följd varav hyresbelopp efter normal uppskattning uppfördes i akademiens stat.

Den 16 september beslöt konsistorium att hos senaten ansöka om tullfrihet för böcker, apparater, instrument, kemikalier m. m. enligt samma grunder som äro gällande för Helsingfors universitet. Ansökningen beviljades av senatens finansexpedition genom skrivelse av den 5 november.

Tullfrihet m. m.

¹ Dr Sundwalls förordnanden utfärdades först den 18 januari. — Senare förordnade konsistorium direktören, fil. mag. G. L. Zetterman att föreläsa över nationalekonomins grunder.

Även ansökte konsistorium om recepträtt för professorn i kemi. I skrivelse av 26 september meddelade senatens handels- och industriexpedition, att gällande varuimportförbud ej berörde införsel av vetenskaplig litteratur, som för universitetets, Åbo akademis samt Tekniska högskolans räkning infördes till landet.

Akademiens
administra-
tion.

Akademiens administration ordnades under höstens lopp. På akademiens expedition eller kansli skulle tjänstgöra en sekreterare, en kamrer och en ekonom ävensom nödig betjäning; för laboratoriers och institutioners räkning skulle anställas mekaniker och preparatorer. Efter det planen för administrationen godkänkts, besattes de olika posterna efterhand; sekreterare hade emellertid anställts redan vid terminens början. Under rektors överinseende uppställdes sedermera en plan för det helas funktion, matriklar, studieböcker m. m. anskaffades. Frågan om de studerandes avgifter, akademiens och institutens handkassar vunno likaledes sitt avgörande.

Ålderspensionering.

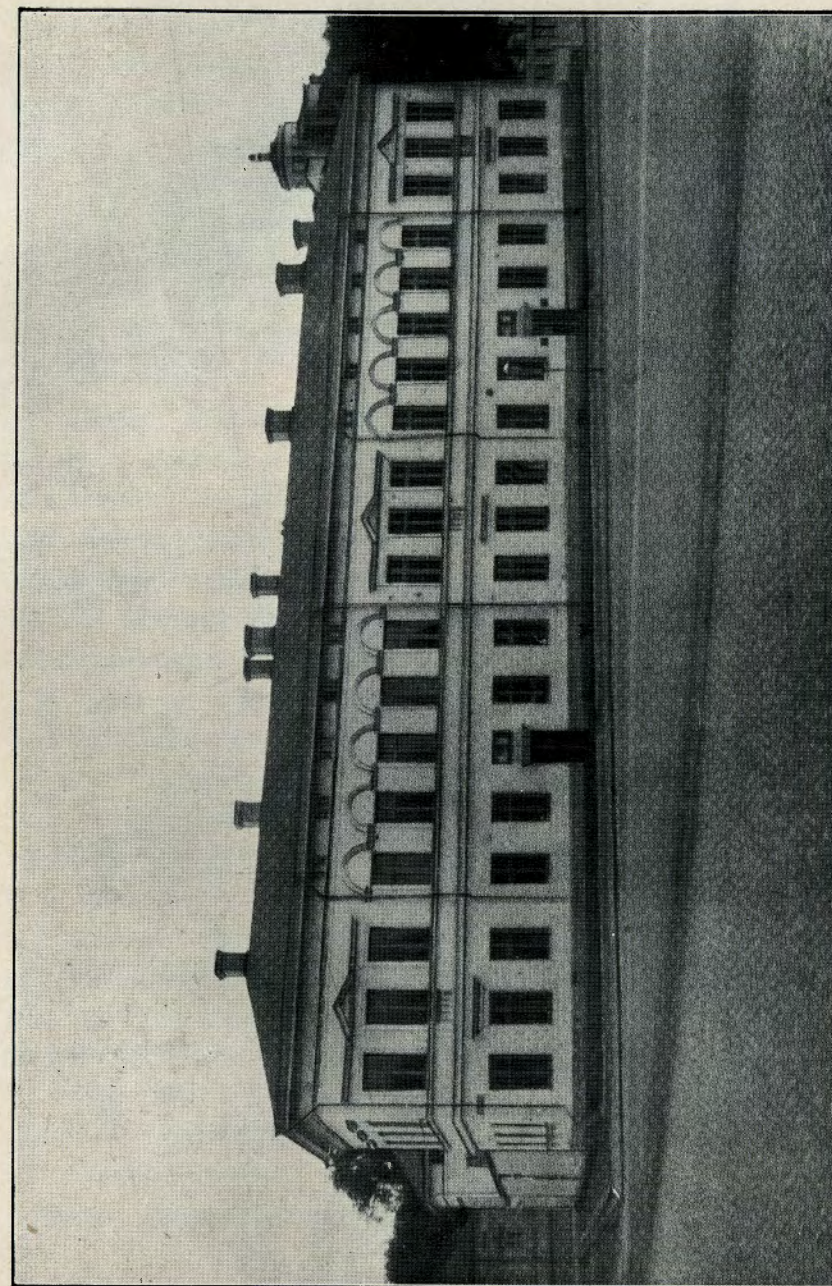
Genom föreskrifter i G S hade ålders- och invaliditetspensioneringen för akademiens lärare och tjänstemän reglerats; återstod ännu änke- och pupillpensioneringen, med avseende varå åtgärder redan i tid vidtogos, utan att dock under året hinna nå resultat.

Akademiens
högtidliga
invigning.

För att förbereda akademiens högtidliga invigning tillsattes den 12 oktober en inaugurationskommitté, som efter någon månad framlade ett betänkande, vars huvuddrag av konsistoriet godkändes. Tanken att redan under vårterminen anordna inaugurationshögtidligheten kunde dock av praktiska skäl icke genomföras.

Vetenskaplig
och litterär
verksamhet.

Ett viktigt ärende förestod konsistorium i och med ordnandet av akademiens vetenskapliga och litterära verksamhet. I och med upptagandet av anslag i budgeten för lärarnas i vetenskapligt syfte företagna resor, syntes man kunna erbjuda någon möjlighet för upprätthållandet av vetenskapliga förbindelser m. m. För tryckning av vetenskapliga arbeten upptogs redan tidigt en propor-

BYGGNAD I AKADEMICÅRDEN VID DOMKYRKOTORGET; FRÅN NORR. UPPFÖRD AV N. P. CAJANDER, ENLIGT RITNING AV P. J. GYLICH.
I DET LILLA STENHUSET T. V. KEMISKA INSTITUTET; I FONDEN T. H. FORNA ASTRONOMISKA OBSERVATORIET.

tionsvis avsevärd summa. Det gällde emellertid att fastslå, huru akademiens litterära produktion skulle framträda, och i detta avseende framställdes av rektor förslag om fixerandet av trenne skilda skriftserier: Acta academiae aboensis för rent vetenskapliga avhandlingar, Skrifter utgivna av Åbo akademi (en fortsättning av akademikommitténs serie) för publikationer, som vände sig till en större läsekrets, samt Årsskrift (en fortsättning på akademikommitténs årsskrift), vilken skulle innehålla årsredogörelser, meddelanden och smärre uppsatser berörande akademiens liv och utveckling. Förslaget om de tre skriftserierna har av konsistoriet godkänts.

I samband med detta ärende har behandlats frågan om tryckningen av akademiens skrifter och möjligheten att i Åbo upprätta ett bokförlag, som kunde förmedla denna eller självständigt övertaga skrifterna såsom förlagsartiklar; denna fråga, som tidigare av delegationen flerfaldigt behandlats, har ej vunnit avgörande. Akademiens skriftbyte med andra högskolor och institutioner är likaledes ännu olöst.

De populära föreläsningarna, vilkas anordnande konsistorium tagit i arv efter akademikommittén, lågo nere under hösten; konsistorium visade sig emellertid omedelbart sinnat att övertaga den icke oviktiga uppgiften att på detta område representera en bildningsfaktor för hemstadens allmänhet och upprätthålla kontakten med denna.

Populära
föreläsningar.

Frågan om anordnandet [av akademiens bibliotek] upptogs i god tid på hösten. Konsistoriet hade den bestämda uppfattningen, att akademien borde förfoga över ett eget bibliotek såsom en nödvändig förutsättning för studier och forskning. Detta bibliotek borde träda i samverkan med övriga bibliotek på orten, främst med Åbo stads bibliotek, gärna även med universitetsbiblioteket i Helsingfors och andra nordiska högskolors bibliotek.

Akademiens
bibliotek.

Genom byggnadskommissionens försorg inreddes i akademiens

huvudbyggnad en bibliotekslokal av 8 rum enligt en plan, som godkänts av bibliotekarien vid det Kongelige Bibliothek i Köpenhamn, doktor Svend Dahl. Ett enkom för biblioteket uppfört hus eller en flygel i akademiens blivande byggnadskomplex ansågs givetvis vara att eftersträva; till en början fick man emellertid acceptera ett provisorium. Bokbeståndet utgjordes från början av Akademiska sommarkursernas boksamling och den litteratur som skänkts till akademikommittén och delegationen. Provisoriskt katalogiserade voro genom sommarkursernas lednings försorg 1,273 volymer, hela volymantalet uppskattades till c. 10,000, varav emellertid åtskilligt oanvändbart.

Biblioteks-
budgeten. Den av statutkommittén förberedelsevis uppställda staten för biblioteket befanns vara alltför knapphändigt tilltagen, varför beslut fattades att ansöka om en förhöjning av biblioteksanslagen, vilken delegationen även beviljade. För anläggning av biblioteket anlog delegationen 100,000 mk. Bibliotekarietjänsten besattes i december med en utbildad biblioteksman, filosofiemagistern Allan Törnudd.

Donationer
till
biblioteket. Som de främsta donatorerna till biblioteket antecknas:
Svenska litteratursällskapet i Finland,
Medicinalrådet L. W. Fagerlund,
Hovrättsrådet George Granfelts sterbhus,
Doktor Fredrik Saltzman,
Professor Osvald Wasastjernas sterbhus,
Fröknarna M. och I. Heikel,
Änkefru Hanna Mannström,
Professor Arthur Rindell,
Bokförläggaren E. Wallenius,
Doktor H. Eklöf,
Svenska Folkskolans Vänner,
Häradshövdingen O. Leopold,
Fru Ragnhild Grenman (Regnelliska arvingarna),

Doktorinnan E. Holmberg,
Majorskan Mary Schönberg,
Statsrådet August Ramsay,
Senator A. Granström,
Presidentskan N. Procopé,
Häradshövding Albert Stigzelius,
Lektor Alexander Dahl,
Fröken Elise Elfving,
Fru Julia Gadolin,
Provincialläkaren G. J. Rothström.

Efter att hava gjort sig bekant med förhållandenas krav, upp-
gjorde konsistorium till delegationsmötet den 26 oktober ett för-
slag till budget för tiden till räkenskapsårets utgång den 30 juni
1919. Förslaget, i vilket en del nödigbefunna ökningar upp-
tagits, godkändes av delegationen, som därutöver höjde profes-
sorslönerna till 20,000 mk och gav dem ett dyrtidstillägg av
5,000 mk till den 31 oktober 1920.

Anläggningskostnaderna hade stigit ansevärt enligt konsisto-
riets förslag; man beräknade nu en totalutgift av 525,000 mk.
Förslaget godkändes.

Vid delegationsmötet den 26 okt. meddelades om en ny do-
nation av utomordentlig betydelse. Anhängare av tanken på
svensk teknisk undervisning hade förenat sig och hopbragt en
fond av avsevärd storlek, som nu överlämnades till delegationen
enligt en donationsurkund av följande lydelse:

„Härmed anhålla undertecknade att få till Stiftelsens för Åbo
akademi delegation överlämna här nedan särskilt antecknade do-
nationer, som avse att möjliggöra upprättandet av en kemisk-
teknisk avdelning vid akademien.

Vid överlämnandet bedja vi att få uttala villkoret, att de när-

Konsistoriets
budgetför-
slag.

Milliondona-
tion till för-
mån för en
kemisk-tek-
nisk fakultet.

mast överlämnade och senare på grund av denna donations-
urkund inflytande medlen användas uteslutande till förmån för
denna kemisk-tekniska avdelning.

Åbo, den 26 oktober 1918.

F. I. Armfelt.	G. Björk.	R. Carpelan.
E. Dahlström.	M. Dahlström.	Lennart Forsén.
Ernst Grönblom.	C. Holmström.	F. Helsingius.
Alfr. Jacobsson.	Arth. Lindblom.	Albin Löfgren.
H. von Rettig.	Emil Sarlin.	Rudolf Sundberg.
Conrad Spoo.	C. G. Sundell.	Gust. A. Tenlén.
Uno von Troil.	Carolus Wrede.	Edv. Åström.

Det till delegationens förfogande ställda beloppet uppgick till
över 2 millioner mark, och då härtill ännu samtidigt anmältes
om årsbidrag för den kemisk-tekniska fakultetens upprätthållande,
uppgående till 155,000 mk om året i tio års tid, fann sig dele-
gationen i tillfälle att omedelbart igångsätta förberedelserna för
den nya avdelningens eller fakultetens tillskapande. Efter att ha
uttalat sitt varmaste tack till donatorerna, särskilt doktor Lennart
Forsén, genom vars energi donationerna i hög grad måste an-
ses hava tillkommit, gav delegationen i uppdrag åt konsistorium
att bereda frågan om donationernas användning. Konsistorium
tillsatte den 8 november en beredningskommitté, som sedermera
inledde sitt arbete.

Berednings-
kommitté
tillsattes.

Beredningskommitténs uppgift utvidgades snart genom tillkoms-
ten av en ny stor donation som delegationen hade glädjen att
få emottaga enligt följande donationsbrev:

En million
mark till ett
metallurgiskt
institut.

„För att uppfylla ett av min avlidne man Bergsingeniören Al-
bert von Julin uttalat önskningsmål överlämnar jag härmed till
Stiftelsen för Åbo akademi en summa om en million (1,000,000)
Finska mark att användas enligt följande villkor:

Av beloppet bör en del, högst hälften, begagnas till uppförande
och inredande av en byggnad för ett metallurgiskt institut vid
akademin, bärande Albert von Julins namn och med uppgift att
utgöra en härd för vetenskaplig undervisning i metallurgi samt
för utbildande av krafter för tillvaratagande av hemlandets möj-
ligheter på metallurgins och elektrometallurgins område. Åter-
stoden av beloppet bör förvaltas som en fond, av vars årliga
ränta en femtedel lägges till kapitalet, resten användes för repa-
rationer av byggnaden och komplettering av material och apparater.
Skulle någonsin undervisningsspråket vid Akademin upphöra
att vara svenskt, bör den fonderade delen av kapitalet överläm-
nas till Svenska Kulturfonden.

Helsingfors, den 5 november 1918.

Greta von Julin,
f. von Born.“

I början av terminen väcktes inom konsistorium förslag om änd-
ringar av G S i tre punkter. Inom konsistorium uttalades åsik-
ten, att akademistyreelseinstitutioner ställde akademiens konsisto-
rium i ett annat läge än konsistorierna vid andra högskolor, var-
för det vore till fördel för akademien, om ifrågavarande myndig-
het ersattes med ett kanslersämbete. Efter förhandlingar under
höstens lopp beslöt sig delegationen den 14 december för den
föreslagna förändringen, och samma dag valdes till kansler för
Åbo akademi f. d. professorn och senatorn friherre Rabbe Axel
Wrede och till prokansler professor Arthur Rindell.

Ändring av
G S.

Kansler och
prokansler
väljas.

En annan ändring i G S, som av konsistorium föreslogs, rörde
förhållandet mellan konsistorium och fakulteterna, vilka sist-
nämnda enligt konsistoriets tanke borde få sin myndighet något
utvidgad vid uppgörandet av förslag till tjänsters besättande.
Konsistoriets förslag godkändes av delegationen, likasom försla-

Fakulteternas
ställning.

get att lärare som förordnats att bestrida professorsämbete icke måtte hava säte och stämma i konsistorium.

Riksföreningens för svenskhetens bevarande 10-årsfest.

På inbjudan av Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet att låta representera sig vid föreningens tioårsfest, lämnade konsistorium professor von Törne i uppdrag att närvara vid festen i Göteborg. Festligheternas förlopp och det därunder ådagalagda intresset för Åbo akademi hava givit akademiens vänner skäl till förhoppningen, att förbindelserna med kulturella och vetenskapliga institutioner i Sverige för akademien skola bliva såväl fyllda av vänskap och förtroende som rika på betydelsefullt vetenskapligt utbyte.

Delegationen; nya donationer.

Under höstterminen höll delegationen, som ovan antytts, tvenne möten, den 26 oktober och den 14 december. Budgetens uppgörande och emottagandet av de kemisk-tekniska donationerna stå främst bland ärenden under denna tid. Ytterligare antecknas tvenne donationer av fru Fanny Ekman och herr Manne Ekman på sammanlagt 200,000 mk, samt en donation av redaktör Ernst von Wendt på 10,000 mk för en stipendiefond.

Stiftelsens ekonomiska ställning per 30 juni 1919.

Med hänsyn till att stiftelsen för Åbo akademi sett sina tillgångar väsentligt ökas efter den 1 januari 1919, den tidpunkt, intill vilken dessa anteckningar sträcka sig, har man ansett det lämpligt att införa uppgifterna om stiftelsens ekonomiska ställning enligt bokslutet den 30 juni 1919. De till förmån för humanistiska fakultetens utvidgning, särskilda stipendier m. m. givna donationerna bliva sålunda karakteriserade blott genom resp. fonders kontanta belopp vid senaste bokslut.

Stiftelsens för Åbo akademi tillgångar utgöra den 30 juni 1919 Fmk 16,023,805: 98 och äro efter avdrag av hypotekslån 120,069: 83 samt upplupna icke förfallna räntor 1,570: 89, fördelade på följande fonder:

Stiftarnes fond	Fmk	3,471,920: —
Donationers fond	"	7,430,558: 21
Emil Reims fond	"	10,882: 40
Richard Schybergsons fond	"	103,750: —
Fanny och Manne Ekmans fond	"	103,750: —
J. G. Löfgréns fond	"	50,000: —
Rafael Ahlströms fond, avsedd att stöda den humanistiska delen af akademiens program	"	254,246: 54
Fond för upprättandet av en kemisk-teknisk avdelning	Fmk	1,969,514: 01
Fond för upprätthållandet av en kemisk-teknisk avdelning (samma belopp årligen under 10 års tid)	"	167,340: —
För samma ändamål fonderade medel	"	230,883: 27
Fond för inköp av kemisk-teknisk litteratur	"	51,250: —
		<u>2,418,987: 28</u>
Albert von Julins fond för uppförande och underhåll af metallurgiskt institut	Fmk	1,033,735: 30
„Salve-fonden“ till förmån för medic. fakultet	"	2,090: —
Lennart Engströms fond för stipendier	"	100,450: —
Ernst von Wendts fond	"	10,302: 22
V. L. B. Strandells fond	"	51,250: —
Emma Wiléns fond	"	50,000: —
Pensionsfonden	"	561,607: 21
		<u>Fmk 15,653,529: 16</u>
Den 30 juni 1919 disponibla medel	"	248,636: 10
		<u><u>Fmk 15,902,165: 26</u></u>

DE AKADEMISKA FÖREDRAGEN
I ÅBO.

DE AKADEMISKA FÖREDRAGEN I ÅBO.
ARBETETS VÄNNER.

Vårterminen 1903.

- 8/2 Professor J. E. Rosberg: Sjöfarten hos olika nationer.
22/2 Professor O. M. Reuter: Jordens äldsta civilisation (Drag ur
myrornas liv).
15/3 D:o Djurens utbredning på jordklotet och orsakerna därtill.
22/3, 13/4 Professor R. Tigerstedt: Sparsamhet och slöseri i djur-
kroppen.
25/3 Doktor Eliel West: Hür svenskan lånar.
2/5 Professor M. G. Schybergson: Henrik Gabriel Porthan och
studenterna.

Vårterminen 1904.

- 13/2 Friherre R. F. von Willebrand: Gustaf Philip Creutz.
12/3 Magister Uno Westerholm: Simning och livräddning.
23-24/3 Professor F. Gustafsson: Roms nationalskalder Virgilius
och Horatius.
3/4 Professor J. J. Tikkanen: Konsten i Finland.
9-10/4 Doktor Georg von Wendt: Om synsinnet.

Höstterminen 1904.

- 16-17/10 Professor J. J. Tikkanen: Om uttrycken av smärta och sorg i konsten.
 19/11 Doktor P. Nordmann: Språk- och kulturförhållandena i södra Jylland.
 18/12 Arkitekt Bertel Jung: Den finska byggnadskonsten under senaste decennium.

Vårterminen 1905.

- 15/4 Musikern Otto Andersson: Om folkvisor och folkdanser.
 22/4 Doktor P. Nordmann: Mina vandringar i Sveriges finnskogar.

Höstterminen 1905.

- 14/10 Arkitekten Sigurd Frosterus: Vår arkitektur.
 18/11 Doktor Gunnar Castrén: August Strindberg.
 12-13/11 Doktor Gustaf Mattsson: Teorierna för jordklotets undergång.

Vårterminen 1906.

- 11/2 Professor W. Ruin: Politik och personlighet.
 23-24/2 Professor Yrjö Hirn: Symbolen i den katolska konsten.
 19/3 Professor A. Palmberg: Om lungsöten.
 20/3 D:o Rusdrycksmissbruket och alkoholismen.
 21/3 D:o De veneriska sjukdomarna.
 31/3 Arkitekt G. Strengell: Borgerlig byggnadskonst.
 8/4 Magister Arvid Mörne: Emil v. Qvanten.
 12/4 Doktor Torsten Söderhjelm: Anatole France.
 15/4 Doktor Nino Runeberg: Esperantospråket.
 21/4 Doktor Rolf Lagerborg: Solidarismen (progressiv beskattning).
 24/4 Professor Gerhard Gran: Norsk litteratur i dess förhållande till den nationella självständighetskampen.

SVENSKA BILDNINGENS VÄNNER.

Höstterminen 1906.

- 11-12/11 Doktor Alma Söderhjelm: Partiställningen under den franska revolutionen.
 25/11 Doktor Rolf Lagerborg: Konstnjutningens fysiologi.
 8, 9, 10/12 Professor O. M. Reuter: Själlivet hos djuren, belyst av våra dagars forskning.

Vårterminen 1907.

- 4/2 Doktor Ruben G:son Berg: E. A. Karlfeldt.
 24/2 Yrkesinspektören Vera Hjelt: Arbetarrörelsen, en evolutionsvåg.
 2/3 Doktor Gunnar Castrén: Litterär barockstil i Sverige.
 2/4 Professor Yrjö Hirn: De stora eremiterna, ett kapitel ur konstens utvecklingshistoria.
 18-19/4 Arkitekt G. Strengell: Modern interiörkonst.

ARBETARINSTITUTET.

Vårterminen 1908.

- 2/3 Magister Arvid Mörne: Militarismen och fredsfrågan.
 26/3 Docenten Rafael Karsten: Religionen på de lägre kulturstadierna.
 4/4 Doktor P. Nordmann: Vandringsminnen från Österbotten.
 18/4 Magister Einar Holmberg: Nationalitetsidén.
 20/4 Doktor Oskar Rosenqvist: Handelspolitik.

Höstterminen 1908.

- 22/10 Doktor Rolf Lagerborg: Modern Jesusforskning.
 7/11 Doktor Georg Schauman: Antoni Menger och hans socialism.
 21/11 Doktor Oskar Rosenqvist: Våra stadskommuners finanser.

12-13/12 Professor Werner Söderhjelm: Vändpunkten i Goethes liv och förhållandet till fru von Stein.

Vårterminen 1909.

13/2 Doktor J. J. Sederholm: Om jordbävningar.

14/2 D:o Om vulkaner.

27-28/2 Magister Arvid Mörne: Josef Julius Wecksell.

9/3 Professor Axel Wallensköld: Frederic Mistral.

23/3 Professor Knut Tallqvist: Judedomens moral.

24/3 D:o Antisemitismen.

Höstterminen 1909.

17/10 Magister Einar Holmberg: Den finska konstitutionens historia.

23/10 Doktor Gerhard Renvall: Om medfödda missbildningar.

21/11 Professor Fredrik Elfving: Nyare undersökningar om ärfvligheten.

12/12 Doktor J. J. Sederholm: Charles Darwin, geologin och utvecklingsläran.

Vårterminen 1910.

13/1 Doktor Ruben G:son Berg: K. G. Ossian-Nilsson.

21/1 D:o August Strindberg.

13/2 Docenten Alma Söderhjelm: Napoleons systrar.

10-11/4 Professor Hj. Crohns: Tvenne forntida tänkare om kvinnan.

15-16/4 Arkitekt Birger Brunila: Om modern konstindustri.

Höstterminen 1910.

22/10 Professor Werner Söderhjelm: Kvinnohatet och den börjande renässansens berättarkonst.

23/10 D:o Antoine de la Sale och Frankrikes första moderna roman.

24/10 D:o De hundra nya novellernas bok.

13/11 Doktor Ragnar Furuhielm: De nyaste hypoteserna för kometsvansarnas uppkomst.

4-5/12 Professor Edv. Westermarck: Skildringar från Marocko.

Vårterminen 1911.

11-12/2 Magister Einar Holmberg: Amerikanska förhållanden och amerikansk bildningspolitik.

26/2 Doktor Oskar Rosenqvist: Förenta Staternas ekonomiska politik.

4-5/3 Museidirektör Jens Thiis: 1) Wigeland och Wigelands fontän. 2) Edvard Munch.

Höstterminen 1911

och

Vårterminen 1912.

17/10 Professor Werner Söderhjelm: Drag ur ett diktarliv (Levertin).

1/3 Skriftställarinnan Selma Lagerlöf: Karl Aug. Tavaststjerna.

24/4 Doktor Erland Nordenskjöld: De sydamerikanska indianernas liv.

ÅBO AKADEMIKOMMITTÉ.

Höstterminen 1911.

14/10 Professor Edv. Westermarck: Ur sedernas historia;

Kvinnans ställning på lägre kulturstadier.

15/10 D:o Förhållandet mellan föräldrar och barn.

28/10 D:o Om plikterna mot nästan.

29/10 D:o Förhållandet till främlingen.

25/11 D:o Förhållandet till de avlidna.

26/11 D:o Om religion och magi.

3/12 Doktor Ragnar Furuhielm: Nyare solforskningar.

- 13/12 Professor W. Leche: Några drag ur människans utvecklingshistoria;
Människan, hennes uppkomst och utveckling.
15/12 D:o Hjärn- och ryggmärgsförhållanden samt de rudimentära organen.
17/12 D:o Utvecklingslärans paleontologiska sida.

Vårterminen 1912.

- 13, 14, 18, 20, 22, 23/1 Doktor Ruben G:son Berg: Det s. k. åttio-tioalet i svensk vitterhet.
10, 11, 20, 21/4 Professor Hugo Pipping: Den isländska sagolitteraturen.
12/5 Docenten H. Lunelund: Trådlös telegrafi.

Höstterminen 1912.

- 4/10 Professor Fredrik Wulff: Om Dante.
5/10 D:o Olika stilarter i svenska Finlands svenska och finlandismerna.
3/11 Professor Axel Wallensköld: Om världsspråksidén och hjälpspråket Ido.
24/11 Professor Svante Arrhenius: Wintergatan.
29/11 D:o Planeternas utveckling.
1/12 D:o Planeternas atmosfär.
7, 8, 9, 10/12 Professor Wilhelm Ramsay: Kontinenternas daning.

Vårterminen 1913.

- 15/1 Docenten H. Lundborg: Om rashygien och ärftlighetsforskning.
26-27/2 Professor G. Heinricius: Personer och förhållanden i Åbo under de första årtiondena efter 1809.
15/3 Professor J. J. Tikkanen: „Om pekfingrets förande till ansiktet“.

- 16/3 D:o „Den gest inom målning och skulptur, som ineligger i pekandet utåt“.
28/3 Direktör Sven Palme: Om det svenska folkpremieringsförslaget.
3, 4, 5/5 Riksantikvariern Oscar Montelius: Solens hjul och det kristna korset.
14/5 D:o Om den s. k. Vendeltiden.

Höstterminen 1913.

- 8/11 Doktor Ruben G:son Berg: Ur språk- och själslivet; Ankror och grodor.
9/11 D:o Fraser och floskler.
15/11 D:o Vitsar och drömmar; psykisk parallellteori med exempel.
16/11 D:o Frödings självskildringar och skaldeepilog.
6, 7, 14/12 Professor G. von Wendt: Bilder från Amerika.
10/12 Docenten August Hahr: Om arkitekturen under Johan III.

Vårterminen 1914.

- 1/2 Doktor Olof Palme: De räknande och talande hästarna i Elberfeld.
23/2 Fröken Anna Bergström: Taltekniken ur hygienisk synpunkt.
3, 5, 6, 9/4 Professor Adolf Noreen: De ledande principerna för bildningen av Sveriges ortsnamn i äldre och nyare tid.

Höstterminen 1914.

- 11, 12, 17, 18/12 Professor J. J. Sederholm: Forntidens djurvärld.

Vårterminen 1915.

- 30-31/1 Musikhistorikern Otto Andersson: Musiklivet i Åbo under forna tider.

Höstterminen 1915.

- 7/11 Professor W. Ruin: Vår bildnings kurs.
 14/11 Doktor Gunnar Landtman: Infödingarnas liv på Nya Guinea.
 21/11 Doktor Georg Boldt: Erik Gustaf Geijer och hans personlighetsfilosofi.
 5/12 Professor J. J. Tikkanen: Donatello som kristen konstnär.

Vårterminen 1916.

- 29/1 Docenten A. Lilius: Jämförande goss- och flickpsykologi.
 26/2 Doktor Leo Ehrnroth: Monopolbolagens utminuteringsreform. (De Brattska och Andréeska idéernas tillämpning i Finland.)
 4/3 Docenten Arvid Mörne: Drag ur språk- och nationalitetsstriderna i Finlands press på 1840—70-talen: 1) Förbud till en svensk nationalitetsrörelse på 40- och 50-talen.
 5/3 D:o 2) Den svenska nationalitetsrörelsen på 60- och 70-talen.
 16/3 Docenten Gabriel Nikander: Finländska herrgårdar under empiretiden.
 30/3 Arkitekten Sigurd Frosterus: Måleriets frigörelsesträvan.

Höstterminen 1916.

- 11/11 Professor W. Ruin: Viljans religion.
 25—26/11 Docenten Carl Tigerstedt: Människans näringsbehov och dyrtiden.
 3/12 Rektor Arne Törnudd: Henri Bergson.

Vårterminen 1917.

- 10/2 Doktor Henrik Ramsay: Industrins genombrott; 1) Den nya kraften.
 11/2 D:o 2) Samhällets omdaning.
 17/3 Arkitekten R. Blomstedt: Det nya hemmet.

- 24/3 Professor Yrjö Hirn: Diderot och hans tid; 1) Diderots ungdom och hans första verk.
 25/3 D:o 2) Den stora encyklopedien. Diderot och de franska salongerna.
 4/4 D:o 3) Diderots skrifter i bildande konst, teater, skådespelarkonst och litteratur. Diderots allmänna livsåskådning och personlighet.
 9/4 Magister Rolf Palmgren: Naturskydd och kultur.

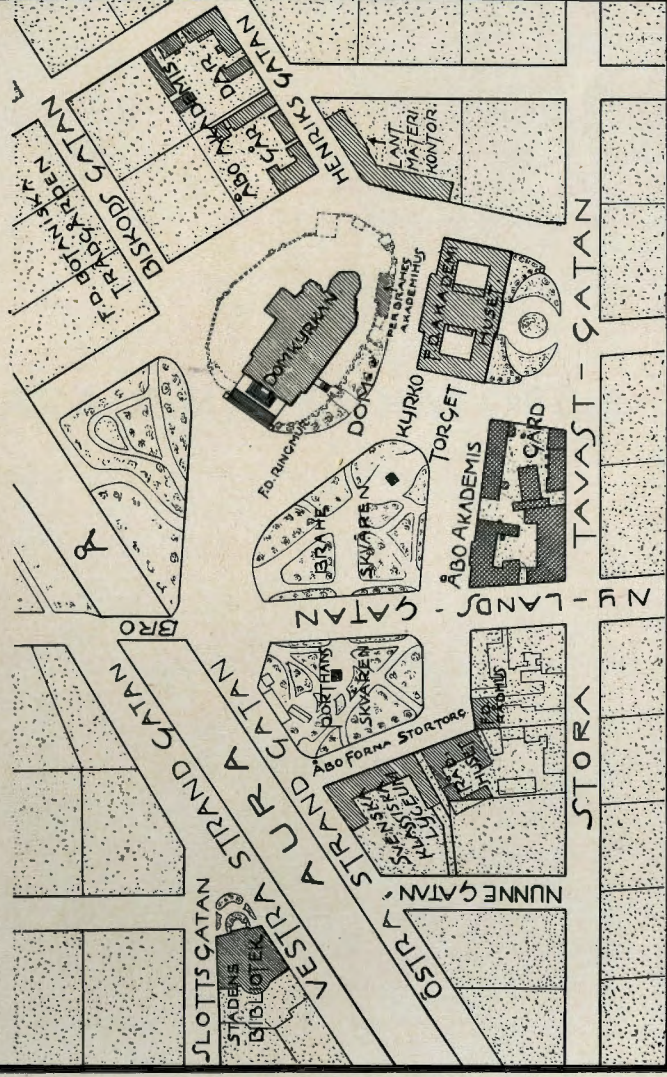
Höstterminen 1917.

- 11/11 Docenten Ragnar Furuhjelm: Om vintergatan och nebulosorna.
 1—2/12 Docenten Rolf Lagerborg: Psykoanalysen och dess tillämpning på konsten.
 8/12 Doktor Henning Söderhjelm: Vetenskap och världsåskådning.

S a m m a n d r a g.

Arbetets Vänner	1903—1906	4 serier, 37 föredrag.
Svenska Bildningens Vänner	1906—1907	1 serie, 12 "
Arbetarinstitutet	1908—1912	5 serier, 42 "
Åbo Akademikommitté	1911—1917	13 " 86 "

PLAN AV ÅBO AKADEMI OCH DESS OMGIVNING

ÅBO AKADEMIS DONATORER.

ÅBO AKADEMIS DONATORER

AHLSTÖM, MARIANNE	Fru, Helsingfors.
ARMPFELT, FILIP	Greve, Åbo.
BJÖRK, GUSTAF	Direktör, Åbo.
CARPELAN, ROLF	Friherre, Åbo.
DAHLSTRÖM, CARL JOHAN	Godsägare, Åbo.
DAHLSTRÖM, ERIK	Godsägare, Pikis.
DAHLSTRÖM, ERNST	Kommerseråd, Åbo.
DAHLSTRÖM, MAGNUS	Kommerseråd, Åbo.
EKMAN, FANNY	Fru, Upsala.
EKMAN, MANNE	Herr, Upsala.
ENGSTRÖM, ADOLF	Bergsråd, Helsingfors.
ENGSTRÖM, EVA	Fru, Helsingfors.
FORSÉN, LENNART	Ingeniör-Doktor, Åbo.
GRÖNBLOM, BERNDT	Bergsråd, Åbo.
GRÖNBLOM, EDGAR	Direktör, Åbo.
GRÖNBLOM, ERNST	Direktör, Åbo.
VON HEIDEKEN, IDA	Doktorinna, ÅBO.
HEIKEL, FELIX	Bankdirektör, Helsingfors.
HEIKEL, VIKTOR	Professor, Helsingfors.
HELSINGIUS, FREDRIK	Direktör, Åbo.
HENRICSSON, B. A.	Doktor, Sagu.
HENRICSSON, IDA	Fröken, Sagu.

HENRICSSON, SELMA	Fröken, Sagu.
HENRIKSSON, HERMAN	Vicehäradshövding, Åbo.
HJELT, ALLAN	Affärsman, Helsingfors.
HOLMSRÖM, CÆSAR	Direktör, Åbo.
JACOBSSON, ALFRED	Konsul, Åbo.
VON JULIN, GRETA	Friherrinna, Helsingfors.
JUNNELIUS, BERTHA	Kommunalrådinna, Åbo.
KRAMER, ANDERS	Ingeniör, Karhula.
LINDBLOM, ARTHUR	Affärsman, Åbo.
LÖFGREN, ALBIN	Konsul, Åbo; f. $\frac{8}{12}$ 1859, d. $\frac{17}{6}$ 1919.
LÖFGRÉN, JOHANNA W:MINA	Fröken, Åbo; f. $\frac{15}{4}$ 1823, d. $\frac{29}{11}$ 1917.
LÖNNBLAD, JOSEF	Bankdirektör, Åbo.
NYLUND, EVERT	Fabrikör, Åbo.
REIMS, EMIL	Apotekare, Åbo.
VON RETTIG, HENNING	Konsul, Åbo.
SARLIN, EMIL	Direktör, Pargas.
SCHNITT, LOUIS	Direktör, Littois.
SCHYBERGSON, EMIL	Bankdirektör, Helsingfors.
SOHLBERG, SETH	Bergsråd, Viborg; f. $\frac{2}{1}$ 1856, d. $\frac{29}{1}$ 1918.
SONCK, LARS	Arkitekt, Helsingfors.
SPOOF, BERTHA	Fröken, Åbo.
SPOOF, CONRAD	Konsul, Åbo.
STRANDELL, V. L. B:S	Sterbhus, Åbo.
STERNBERG, HUGO	Doktor, Viborg.
SUNDBERG, RUDOLF C.	Direktör, Åbo.
SUNDELL, C. G.	Kommunalråd, Åbo.
TENLÉN, GUSTAF ADOLF	Direktör, Åbo.
TENLÉN, GUSTAF MAURITZ	Hovrättsråd, Åbo; f. $\frac{6}{12}$ 1841, d. $\frac{29}{6}$ 1919.

VON TROIL, UNO	Friherre, Åbo.
VON WENDT, ERNST	Redaktör, Albergå.
WILÉN, HENRY	Konsul, Åbo
WILÉN, MARIA	Konsulinna, Åbo
WREDE, CAROLUS	Friherre, Åbo.
ÅSTRÖM, EDVARD	Kommerseråd, Åbo.

INNEHÅLL:

Meddelande av Rektor beträffande de inbjudne sid. III

Anteckningar över arbetet för Åbo akademis uppkomst
1907—18 av Svante Dahlström.

I. Inledning. — De akademiska föredragen. — Åbo Akademi-
kommitté 1908—11. — Åbo stads ställning m. m. — Aka-
demikommittén 1911—17 » 3

II. Akademiska sommarkurserna 1913—17 » 39

III. Donationen den 15 dec. 1916. — Den stora akademidis-
kussionen. — Beredningskommittén » 66

IV. Stiftelsen för Åbo akademi konstitueras. — Ny million-
donation. — Statutkommittén » 148

V. Provisoriska akademistyrelsen. — Upproret och uppsko-
vet med akademins öppnande. — Seth Sohlbergs donation.
— Professorer kallas » 168

VI. Akademins lokalbehov. — Gårdsköp. — Ur akademigår-
dens byggnadshistoria » 177

VII. Konsistoriet sammanträder den 2 sept. 1919. — Förbere-
delser. — Nya donationer. — Kanslersinstitution införes. —
Översikt av Stiftelsens ekonomiska ställning » 188

De akademiska föredragen i Åbo 1903—1917 » 203

Åbo akademis donatorer » 215

